

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет
(назва інституту, факультету)

Кафедра обліку та оподаткування
(повна назва кафедри)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

другий (магістерський) рівень
(освітній рівень)

на тему: «Облік та аналіз дебіторської заборгованості
підприємств: методичні підходи та організація»

Виконав: студент 2 курсу, групи ОО-М2
спеціальності

071 “Облік і оподаткування”
(шифр і назва спеціальності)

Дудій Б.В.
(прізвище та ініціали студента)

Керівник д.е.н., професор Василюк М.М.
(прізвище та ініціали)

Рецензент к.е.н., доцент кафедри фінансів
Мигович Т.М.
(прізвище та ініціали)

Івано-Франківськ – 2024 р.

Зміст

Вступ	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВ.....	8
1.1 Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості.....	8
1.2 Міжнародний та вітчизняний досвід обліку дебіторської заборгованості	17
1.3 Економіко-правовий аналіз нормативної бази то огляд спеціальної літератури з обліку дебіторської заборгованості	27
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ТОВ «КАРЛІТ».....	35
2.1 Методика й організації обліку поточної дебіторської заборгованості.....	35
2.2 Облік довгострокової дебіторської заборгованості та порядок її списання	44
2.3 Відображення інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності.....	54
Висновки до розділу 2.....	61
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВ.....	64
3.1 Аналіз дебіторської заборгованості.....	64
3.2 Управління дебіторською заборгованістю як інструмент зменшення фінансових ризиків.....	69
3.3 Напрями удосконалення обліку і аналізу дебіторської заборгованості.....	77
Висновки до розділу 3.....	82
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	95

Вступ

Облік та аналіз дебіторської заборгованості є важливими елементами фінансового управління підприємств, особливо в умовах зростаючої невизначеності ринкових відносин. Дебіторська заборгованість виступає джерелом фінансових ризиків, оскільки затримка надходжень може суттєво вплинути на ліквідність і стійкість підприємства. Відтак, якісний облік дебіторської заборгованості, її аналіз та управління є необхідними умовами для забезпечення фінансової стабільності, підтримки оборотного капіталу та уникнення проблем, пов'язаних із можливими касовими розривами.

Ефективна організація обліку дебіторської заборгованості передбачає впровадження сучасних методичних підходів до її оцінки, аналізу та контролю. Це включає як вибір відповідних методів оцінки, так і вдосконалення процесів прогнозування погашення заборгованості, що дозволяє мінімізувати ризики неплатоспроможності контрагентів. Питання обліку та аналізу дебіторської заборгованості стає ключовим для прийняття стратегічних управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію фінансових потоків та підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Повернення заборгованості – це діяльність, яка відома з моменту її виникнення ринку. З економічним розвитком укладення більше контрактів та транзакцій, виникла необхідність формалізувати здійснювану діяльність. Сьогоднішня діяльність по стягненню заборгованості є не лише правилами обліку, буквою закону, але й з повагою до принципів соціального співіснування, етики та правильності розрахунків.

У кредиторів є кілька способів повернення боргів. Однак внутрішнє, змішане або аутсорсингове стягнення заборгованості пов'язане з ризиком невиконання зобов'язання боржником, тобто втрати не тільки дебіторської заборгованості, а й разом з витратами, понесеними на їх виявлення. Правильна

ідентифікація типу дебіторської заборгованості дозволяє більш ефективно проводити заходи щодо стягнення, скорочуючи необхідний час відшкодування заборгованості та зменшення понесених витрат підприємства.

Питанням обліку дебіторської заборгованості приділено ряд праць таких науковців як: М.Д. Білик, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, М.М. Василюк, А.М. Герасимович, А. Д. Глушко, Т.М. Гнатюк, С.Ф. Голов, З.В. Гуцайлюк, Й.Я. Даньків, Є.В. Дубровська, В.І. Єфименко, Л.М. Кіндрацька, Г.Г. Кірейцев, М.В. Кужельний, Ю.А. Кузьмінський, В.Г. Лінник, Є.В. Мних, І.М. Парасій-Вергуненко, О.А. Петрик, В.М. Собчишин, В.В. Сопко, В.Г. Швець та ін.

Увага до обліку розрахунків із дебіторами обумовлена потребою до урахування змін у бізнес-середовищі, та пошуку нових підходів до оптимізації цього процесу. Розробка нових форм та методів аналізу дебіторської заборгованості та облік системи оцінки показників стану розрахунків із застосуванням сучасних інформаційних технологій для автоматизації обробки вимагає правильності в оцінці необхідної інформації та прийняття відповідних організаційських рішень.

Методика обліку розрахунків із дебіторами є невід'ємною частиною системи бухгалтерського обліку підприємства та фінансової звітності. Її значимість вказує на потребу в гармонізації теорії та практики бухгалтерського обліку це і підкреслює актуальність теми дослідження.

Метою дослідження є вивчення аспектів, щодо економічної сутності дебіторської заборгованості, класифікації для облікових потреб та низки проблемних питань, що виникатимуть в означеному спрямуванні.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі *завдання*:

- вивчити склад і структуру дебіторської заборгованості з урахуванням положень стандартів бухгалтерського обліку й фінансової звітності;

- провести аналіз положень міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та його напрямків впливу на організацію обліку дебіторської заборгованості;
- вивчити правові аспекти регулювання розрахунків із дебіторами суб'єктів господарювання;
- узагальнити методичні підходи до організації обліку поточної дебіторської заборгованості;
- дослідити особливості обліку довгострокової дебіторської заборгованості та порядок її урегулювання;
- окреслити напрямки відображення інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності;
- здійснити наліз дебіторської заборгованості;
- виокремити управління дебіторською заборгованістю як інструмент зменшення фінансових ризиків;
- дослідити напрями удосконалення обліку і аналізу дебіторської заборгованості.

Предметом дослідження є методичні підходи, принципи та інструменти обліку й аналізу дебіторської заборгованості на підприємствах, а також особливості організації та управління дебіторською заборгованістю для забезпечення фінансової стійкості та ліквідності.

Об'єктом дослідження є процеси обліку та аналізу дебіторської заборгованості на ТОВ «Карліт», їх вплив на фінансовий стан підприємства, а також методи оцінки та управління заборгованістю в умовах ринкових ризиків.

Методи дослідження. У роботі нами використані такі методи дослідження які включають огляд літератури; аналіз вторинних джерел на основі якісних і кількісних даних; аналіз документів – для вивчення нормативних, методичних та регуляторних документів, що стосуються обліку дебіторської заборгованості та вимог щодо її оцінки; метод порівняння – для порівняння різних методичних

підходів до обліку й аналізу дебіторської заборгованості, оцінки їхніх переваг та недоліків; економічний аналіз – для дослідження структури, динаміки, обсягів та строків погашення дебіторської заборгованості, а також для виявлення її впливу на фінансовий стан підприємства; метод факторного аналізу – для виявлення ключових чинників, що впливають на зміну обсягу дебіторської заборгованості та обґрунтування шляхів її оптимізації; графічний метод – для наочного відображення динаміки, структури та змін у показниках дебіторської заборгованості.

Використання цих методів дозволить комплексно оцінити стан дебіторської заборгованості, виявити можливі ризики та запропонувати шляхи оптимізації її управління.

Інформаційну базу дослідження становлять Законодавчі та нормативні акти України, що регулюють облік дебіторської заборгованості, методичні рекомендації Міністерства фінансів, Державної служби статистики та інших регуляторних органів, наукові праці українських і зарубіжних авторів з питань обліку, аналізу та управління дебіторською заборгованістю, фінансова звітність підприємств, статистичні дані та аналітичні матеріали, що відображають динаміку та структуру дебіторської заборгованості.

Практичне значення одержаних результатів Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення системи обліку та аналізу дебіторської заборгованості на підприємствах різних галузей економіки, що дозволить підвищити ефективність управління фінансовими потоками, знизити ризик неплатоспроможності контрагентів, оптимізувати кредитну політику підприємства та забезпечити стабільність його фінансового стану. Отримані рекомендації також можуть бути корисними для вдосконалення навчальних програм з фінансового менеджменту та бухгалтерського обліку.

Структура і обсяг. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглядаються

теоретичні основи обліку та аналізу дебіторської заборгованості. Другий розділ присвячений методичним підходам і сучасним інструментам аналізу дебіторської заборгованості. У третьому розділі викладено практичні рекомендації щодо покращення управління дебіторською заборгованістю на підприємствах. Загальний обсяг роботи становить 81 сторінок комп'ютерного тексту, містить 10 таблиць, 1 рисунок, 1 додаток. Список використаних джерел 68 найменування та розміщений на 8 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості

Під час своєї діяльності підприємство часто не здійснює розрахунки з іншими підприємствами одночасно з передачею майна, виконанням робіт чи наданням послуг. Це призводить до виникнення дебіторської заборгованості, яка визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи.

Організація обліку розрахунків із дебіторами має стратегічне значення для суб'єктів господарювання. Результати цього процесу впливають на різні етапи буття, а зокрема на фінансову стійкість, базу оподаткування формування доходів та витрат та на досягнення стратегічних цілей розвитку в умовах ринку, забезпечення конкурентоспроможності та прибутковості діяльності підприємств.

Перевірка правильності, своєчасності та достовірності інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання дебіторську заборгованість і законність господарських операцій, на сьогодні, є актуальним питанням, у результаті яких вона виникає. Облік дебіторської заборгованості є одним із ключових завдань у вирішенні проблем, що виникають під час поточного управління підприємством, зокрема з точки зору оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю.

При здійсненні безготівкових розрахунків виникає дебіторська заборгованість і пов'язаний з цим ризик прострочення платежу або неповернення [1, с. 137]. Український ринок фіксує регулярне зростання боргових зобов'язань. Це не чітко ідентифікується з негативною тенденцією, оскільки така ситуація може бути й результатом економічного розвитку. Завдяки численним

законодавчим положенням щодо стягнення боргів дебіторської заборгованості, кредитори мають значні проблеми з незалежною заборгованістю та відстоюванням своїх прав щодо повернення коштів.

Стягнення заборгованості, яке є останнім елементом управління дебіторською заборгованістю, має вирішальне значення вплив на підтримку фінансової ліквідності кредитора. Прострочені платежі одним боржником можуть викликати реакцію «доміно», генеруючи борг інших суб'єктів на ринку, і таким чином вплинути на загальну економічну ситуацію в країні. Отже, належне розуміння, облік, виявлення та управління дебіторською заборгованістю становить собою важливий аспект не тільки в масштабах окремого економічного суб'єкта, а й у масштабах економіки в цілому.

Дебіторська заборгованість – це право однієї сторони правовідносин вимагаючи від іншої сторони виконання цього зобов'язання [2, с. 75]. Отже, для виникнення зобов'язання необхідні принаймні два суб'єкти: боржник і кредитор, які знаходяться на протилежних сторонах правовідносин. Стороною, яка має право вимоги, є кредитор, а стороною, яка має зобов'язання задоволення дебіторської заборгованості здійснюється боржником. Отже, воно виникає на стороні боржника зобов'язання, а з боку кредитора – право. Зобов'язання іншої сторони виконати є боргом, звідси і назва боржник.

Дебіторська заборгованість – це право вимагати певного грошового чи матеріального виконання, звідси й назва кредитор [3, с. 91].

У моделі функціонування підприємства також має місце дебіторська заборгованість, яка є складовою оборотного капіталу. Взагалі термін «дебіторська заборгованість» є єдиною можливою назвою однієї з важливих складових вартості підприємства.

Історично та функціонально терміни, подібні до дебіторської заборгованості:

– торговий кредит;

- товарний кредит;
- розрахункова заборгованість.

Товарний кредит є найбільш архаїчною формою дебіторської заборгованості, пов'язаної з професією купця. Уже в римські часи [4, с. 20] купець, який продавав товар, не вимагав оплати негайно, а давав відстрочку. Іншими словами, клієнт отримав товар відразу, але міг заплатити через деякий час. Залежно як від країни, так і від часу, в якому він проходив торгівлі, ця відстрочка могла мати більш формальний, юридичний характер або бути свого роду джентльменською угодою. Така форма ще існує в селах і містечках як продажі «по зошиту», коли продавець (купець) записує в зошит вартість проданого товару. Зазвичай клієнт розраховується в день оплати.

Оскільки наведений вид «позики» найчастіше має товарну форму, можливий інший назва такого типу відносин між продавцем (комерсантом) і покупцем – кредит. У даний час подібна за змістом операція називається торговим кредитом. І його значення таке ж, як і комерційний кредит, але його можна сприймати як сучасну версію, яка проявляється в можливості придбання продуктів або послуг за допомогою фінансових інструментів, таких як кредитні картки та позики в розстрочку.

Кредит за кредитною картою виникає, коли продавець має термінал для обробки картки, виданої окремим клієнтам їхнім банком-еквайром. Картки видаються банком, але операція купівлі, укладена в електронному вигляді, здійснюється не банком, а оператором розрахунків (наприклад, два найвідоміші міжнародні компанії – Visa та Mastercard). У транзакції оплачується картою кредитною картою, продавець видає товар клієнту, але дату відстрочки платежу отримує не клієнт або його банк, а розрахунковий агент. Комерційний кредит на кредитну картку зазвичай має дуже коротку відстрочку платежу, але не більше 2-х робочих днів.

Торговий кредит зі строком погашення на багато місяців або навіть років також має форму кредиту в розстрочку. Надається клієнту при придбанні товарів тривалого користування, таких як побутова техніка, електроніка, меблі тощо. У цьому випадку угода спочатку укладається між продавцем і банком. Потім банк розраховується з клієнтом-фізичною особою.

Розрахунок – це назва, яка зазвичай використовується не тільки в бухгалтерському обліку, але у фінансовому обліку оскільки вона практично існує лише в області бухгалтерських записів. Це певна сума, яку необхідно оплатити. Ця сума може бути складовою активів компанії – і тоді вона має характер дебіторської заборгованості або капіталу кредиторів – і тоді вона є зобов'язанням. Таким чином, розрахунки є синонімом дебіторської заборгованості, однак у плані рахунки, що являє собою перелік усіх рахунків, які використовуються на підприємстві, зазвичай називають «розрахунковими». Це так звана клас 3 – кошти, розрахунки та інші активи. Основними групами рахунків є: дебіторська заборгованість, розрахунки з покупцями та замовниками, поточні фінансові інвестиції [5, с. 204].

Дебіторська заборгованість є також і юридичний термін, який використовується в правовій доктрині, але не конкретизований у конкретному правовому акті. Це право вимагати (вимагати) виконання з конкретних відносин зобов'язання, яке кредитор має право на боржника. Дебіторська заборгованість опосередковано виникає зі Цивільного кодексу, згідно з якою зобов'язання полягає в тому, що кредитор може вимагати виконання від боржника, а боржник повинен забезпечити його виконання [6].

Ця вигода може мати грошовий характер (наприклад, через продаж товарів) або прийняти форму дії (виконання роботи працівником) або бездіяльності (припинення вивезення активів із приміщень підприємства).

Дебіторська заборгованість, у свою чергу, є фінансовим терміном і, зокрема, обліковою категорією. У фінансовому плані дебіторська заборгованість

– це відстрочений продаж платежів [7, с. 205]. Це дуже загальне розуміння, оскільки означає, що будь-яка форма продажу, в якій є випуск продукту або надання послуги відокремлюється від моменту, коли клієнт платить за це, призводить до виникає дебіторська заборгованість. Ця форма може бути готівковою або безготівковою. Оскільки це визначення відноситься до продажів, воно виключає дебіторську заборгованість, що виникає з іншої дебіторської заборгованості назви, в т.ч через податки (наприклад, відшкодування ПДВ) або невиконану роботу (наприклад, працівником).

Досвід війни спонукав до усвідомлення підприємців та керівництва підприємств необхідності мати лише «позитивну» дебіторську заборгованість у своєму портфелі, тобто ту, що обіцяють повернути, тобто, що боржник виконає свій обов'язок. Кредитори також приділяють увагу розробці відповідних технік і методів аналізу загроз неплатоспроможності потенційних боржників. Підприємства також використовують для аналізу платоспроможності клієнтів, крім традиційних методів, також інноваційні, включаючи дослідження, серед іншого, купівельна поведінка споживачів та їх здатність заощаджувати.

У бухгалтерському обліку законодавство визначає категорію активів, до яких належить дебіторська заборгованість. У контексті бухгалтерського обліку як науки і практики дебіторську заборгованість можна розуміти як таку очікування якої в майбутньому дасть економічну вигоду від контрагентів за рахунок реалізації продукції та товарів, надходження від працівників [8].

Інше визначення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку – це суми заборгованості підприємства для різних цілей, у ситуації, коли підприємство є кредитором, а інші суб'єкти є боржниками [9, с. 206].

Правильна класифікація типу дебіторської заборгованості дозволяє більш ефективно використовувати дебіторську заборгованість та дії щодо її стягнення. Дебіторська заборгованість регулюється численними законодавчими положеннями, які включені в один НПСБО 10 [10].

Що стосується класифікації короткострокової дебіторської заборгованість то вона включає всю дебіторську заборгованість за поставки та послуги та повністю або частково дебіторську заборгованість за іншими правами власності, які не класифікуються як фінансові активи та які настають протягом 12 місяців з дати балансу.

Відповідно до поділу активів, що формують вартість підприємства, короткострокова дебіторська заборгованість відноситься до оборотних коштів, а довгострокова – до оборотних.

Дебіторську заборгованість у фінансовій звітності можна розділити на балансову та позабалансову дебіторську заборгованість, що означає, що балансова дебіторська заборгованість представлена в балансі, а позабалансова дебіторська заборгованість – у примітках, які становлять додаткову пояснення до бухгалтерського балансу.

Включення дебіторської заборгованості до балансу пов'язане з виконанням нею критерію кваліфікація активів, контрольовані суб'єктом господарювання, з достовірно визначеною вартістю, отриманою в результаті минулих подій, які призведуть до майбутнього впливу на одиницю економічних благ. Це визначення означає, що лише дебіторська заборгованість буде тоді коли вона:

- контролюються підприємством;
- має достовірно визначене значення;
- виникла внаслідок вчиненої в минулому дії;
- принесе економічні вигоди в майбутньому (тобто буде оплаченою).

Класифікація дебіторської заборгованості подана у таблиці 1.1.

Позабалансова дебіторська заборгованість, яка в бухгалтерському обліку називається умовною дебіторською заборгованістю, не відповідає принаймні одному із згаданих критеріїв для кваліфікації активів. Найчастіше існує певна сума платежу або його дата невідома, а тому вартість цієї дебіторської заборгованості не є достовірною.

Таблиця 1.1

Класифікація дебіторської заборгованості

За строком погашення	За об'єктами щодо яких виникає дебіторська заборгованість	За своєчасністю погашення
Довгострокова Поточна	Дебіторська заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця	Дебіторська заборгованість строк оплати якої не настав
	Дебіторська заборгованість забезпечена векселем	Дебіторська заборгованість на сплачена у строк
	Інша дебіторська заборгованість	Сумнівна дебіторська заборгованість
	Дебіторська заборгованість за продукцією, товари, роботи, послуги	Безнадійна дебіторська заборгованість
	Дебіторська заборгованість за розрахунки	

Джерело: [11, с. 460-462].

Умовна дебіторська заборгованість також з'являється у зв'язку з можливими виграними судовими процесами, наприклад, щодо компенсації значних збитків. З'являється умовна дебіторська заборгованість епізодично з'являються в корпоративних фінансових звітах і зазвичай не становлять значних сум.

Довгострокова дебіторська заборгованість від суб'єктів господарювання, залучених до капіталу, називається дебіторською заборгованістю від суб'єктів господарювання, залучених до капіталу, а короткострокова дебіторська заборгованість суб'єктів господарювання з іншою участю в капіталі – дебіторська заборгованість інших суб'єктів господарювання, в капіталі яких суб'єкт господарювання бере участь.

Класифікація дебіторської заборгованості для потреб управління подана у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація дебіторської заборгованості для потреб управління

Класифікаційна ознака	Види дебіторської заборгованості
За терміном погашення	Довгострокова, поточна
За ймовірністю погашення	Нормальна, сумнівна, безнадійна
За статтями бухгалтерського балансу	Заборгованість за товари (роботи, послуги), із бюджетом, за виданими авансами, за нарахованими доходами, із внутрішніх розрахунків, інша поточна заборгованість
43а відношенням до рахунків обліку	заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду; довгострокові векселі одержані, короткострокові векселі одержані, розрахунки з покупцями та замовниками, розрахунки з різними дебіторами (за видами авансами, з підзвітними особами, за нарахованими доходами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, з державними цільовими фондами
За економічним змістом	Товарна, нетоварна
За джерелами погашення	Погашена на умовах договору, погашена за рахунок резерву сумнівних боргів, списана на збитки
За видами оцінки суми заборгованості	Первісна вартість, чиста реалізаційна вартість
Залежно від термінів позовної давності	Термін сплати не настав, прострочена, відстрочена
По відношенню до кредиторів (контрагентів)	Підтверджена та непідтверджена
За ризиком непогашення	Ризикована та неризикована
За реальністю виникнення	Фіктивна та реальна
По відношенню до суб'єкта господарювання	Внутрішня та зовнішня
За забезпеченістю	Забезпечена та незабезпечена
Залежно від здійснення впливу на боржника	Затребувана та не затребувана заборгованість
Залежно від законності утворення	Законно утворена та незаконно утворена
Залежно від ступеня дотримання фінансової дисципліни	Виправдана (допустима, нормальна) та не виправдана
Залежно від територіального розміщення боржника	Заборгованість з вітчизняними та іноземними дебіторами
Залежно від статусу дебітора	З юридичними або фізичними особами
Залежно від керованості	Керована та некерована заборгованість
За ступенем спланованості	Запланована чи незапланована
Залежно від безпечності фінансового стану підприємства	Дебіторська заборгованість нормального розміру, мінімального та максимального

Джерело: сформовано на основі [11, с. 462-463; 12, с. 49].

Основною статтею є короткострокова дебіторська заборгованість пов'язаних осіб є торгова дебіторська заборгованість, яка охоплює дебіторську заборгованість до 12 місяців і понад 12 місяців. Вони є ключовим активом, пов'язаним з угодами групи капіталу, тому що група капіталу часто створюється для досягнення економічних цілей, наприклад, інтеграції виробників із постачальниками, виробників із збутовими мережами, кооперованих виробників. Таким чином, компанія продає свою продукцію та товари іншим компаніям групи з відстрочкою платежу. Це торговий кредит для суб'єктів групи капіталу. Він служить отже, така ж функція, що й звичайна торгова дебіторська заборгованість, але додатково це інструмент впливу на групу.

Отже, дебіторська заборгованість є важливим елементом економічних відносин, що виникають в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Її сутність полягає у наявності вимог підприємства до інших суб'єктів господарювання або фізичних осіб щодо сплати коштів або передачі інших активів у зв'язку з наданням товарів, послуг або позик. Ефективне управління дебіторською заборгованістю є критичним для забезпечення фінансової стійкості та ліквідності підприємства. Класифікація дебіторської заборгованості дозволяє структуровано підходити до її аналізу та управління. Правильна класифікація дебіторської заборгованості дозволяє підприємствам ефективніше контролювати свої фінансові ресурси, планувати грошові потоки та мінімізувати ризики неплатежів. Для цього необхідно застосовувати комплексний підхід до аналізу дебіторської заборгованості, включаючи фінансовий аналіз, оцінку платоспроможності дебіторів та регулярний моніторинг стану розрахунків. У підсумку, ефективне управління дебіторською заборгованістю є невід'ємною частиною успішного фінансового менеджменту, що сприяє підвищенню ліквідності та фінансової стабільності підприємства.

1.2 Міжнародний та вітчизняний досвід обліку дебіторської заборгованості

Розглянемо особливості обліку дебіторської заборгованості в Польщі. Довгострокова дебіторська заборгованість включає заборгованість, яка не є фінансовим активом і термін погашення якої перевищує один рік з дати балансу. Це може бути вся дебіторська заборгованість із відстроченою датою платежу або частина дебіторської заборгованості, наприклад, коли оплата здійснюється частинами (якщо припустити, що при погашенні внесків спочатку сплачуються відсотки, процентна частина дебіторської заборгованості кваліфікується як короткострокова дебіторська заборгованість). Довгострокова дебіторська заборгованість зазвичай відображається на рахунку 24 «Інші розрахунки», оскільки вона стосується продажу основних засобів, депозитів, сплачених підприємством власнику орендованого приміщення та інших розрахунків поза основною операційною діяльністю [13, с. 117].

Короткострокова дебіторська заборгованість включає всю торгову дебіторську заборгованість і всю або частину іншої дебіторської заборгованості, яка не класифікується як фінансові активи, термін погашення якої настає протягом 12 місяців з дати балансу. До короткострокової дебіторської заборгованості відноситься та, яка обліковується на розрахункових рахунках класу 2: 20 «Кредиторська заборгованість», 22 «Публічно-правові розрахунки», 23 «Розрахунки з працівниками», 24 «Інші рахунки» [14, с. 205]. До них відносяться як безспірна дебіторська заборгованість, не оскаржена дебіторами, так і вимоги, оспорювані боржниками повністю або частково.

Щодо особливостей обліку позик в Польщі то ті які надані іншим суб'єктам господарювання, обліковуються в бухгалтерському обліку на рахунку 24, не є дебіторською заборгованістю в балансовому розумінні, оскільки є фінансовими активами і відображаються в балансі як інвестиції. Дебіторська заборгованість

включає кредити, надані працівникам, у тому числі кредити фонду соціальних виплат компанії, оскільки вони не відповідають визначенню інвестицій.

Дебіторська заборгованість інвентаризується наприкінці року в основному шляхом отримання підтвердження від контрагентів правильності стану цих активів, відображених у бухгалтерських книгах суб'єкта господарювання. Інвентаризація дебіторської заборгованості у такий спосіб може бути розпочата за 3 місяці до закінчення фінансового року та завершена до 15 числа наступного року. Потім її сума переноситься у баланс. У балансі дебіторську заборгованість слід визначити шляхом додавання або списання із балансу, підтвердженого підтвердженням, збільшення та зменшення балансу, які відбулися між датою підтвердження та датою визначення балансу, що впливає з бухгалтерських книг. Однак сальдо, що впливає з бухгалтерських книг, не може бути визначено після дати балансу [15, с. 460].

Підтвердження балансу означає, що суб'єкт господарювання як кредитор ініціює звірку залишку дебіторської заборгованості, а боржник підтверджує узгодженість сум або вказує на розбіжності. Підприємство підтверджує разом із підрядником суму необхідної виплати дебіторської заборгованості, тобто основну суму та відсотки, нараховані на дату угоди, договірні штрафи. Взаємозвірка з підрядником також повинна включати нульові залишки дебіторської заборгованості, якщо протягом фінансового року з цим підрядником був значний оборот з точки зору частоти або суми. На сьогодні замість традиційного листа підтвердження залишків дебіторської заборгованості це частіше здійснюється електронною поштою. Крім того, програма бухгалтерського обліку може мати функцію підготовки запиту на підтвердження сальдо дебіторської заборгованості по кожному контрагенту, визначеному суб'єктом господарювання, що містить необхідну інформацію. Запит на підтвердження суми залишку та відповідь на нього можуть надсилатися між контрагентів в електронному вигляді, якщо така форма підтвердження стану

взаєморозрахунків узгоджена ними, а надана інформація буде належним чином засвідчена.

Інвентаризація дебіторської заборгованості проводиться шляхом зіставлення даних бухгалтерського обліку з відповідними документами та перевірки які засвідчують дані суми. Інвентаризація шляхом звірки завжди проводиться в день закінчення фінансового року.

У багатьох підприємств слово стягнення боргів асоціюється з поверненням грошей із застосуванням фізичного насильства та залякування боржника [16, с. 92]. Тим часом стягнення боргів – це процес стягнення неоплаченої дебіторської заборгованості доступними методами та засобами, відповідно до чинного законодавства, принципів соціального співіснування та звичаїв [17, с. 304].

Стягнення заборгованості є складним процесом і його ефективність значна залежить від дій кредиторів ще до виникнення дебіторської заборгованості. До профілактичних дій належать, насамперед, відповідні перевірка майбутніх контрагентів, створення більш детальних угод і контрактів, моніторинг платежів. Усі вищезазначені заходи пропонують, як продукти колекторські компанії, які стають все більш популярними суб'єктами в Польщі. Велика кількість правил і обмежень є значною перешкодою для незалежності стягнення заборгованості здійснюється первісним кредитором, яким є підприємство. Тобто для стягнення заборгованості делегуються суб'єкти господарювання, окремі працівники або створюються спеціалізовані відділи для проведення мирного стягнення заборгованості.

Незалежно від того, який вид стягнення боргу обрав кредитор, цей процес складається з трьох етапів [16, с. 93]. Перший одним із них є мирове стягнення боргу, метою якого є укладення мирової угоди або угоди про розстрочення або повне погашення боргу. Діяльністю по стягненню заборгованості є: видача платіжної вимоги або нагадування, стягнення заборгованості телефонне та виїзне

стягнення боргів. Якщо вжиті дії не принесли результату у вигляді погашення боргу або підписання мирової угоди, тоді слід розпочинати другий етап тобто передачу справи до суду. Завдяки законодавству в Польщі та зростаючій обізнаності боржників про можливість відстрочки видачі наказу, кредитор може до року чекати юридично чинного припису. Крім того, судові розгляди часто пов'язані з великими витратами у вигляді судового збору та представницьких витрат, адвокатські гонорари та витрати, понесені Державним казначейством, правова допомога, яку надає юрисконсульт.

Третім етапом стягнення заборгованості є судове стягнення, яке: часто розглядається як елемент судового провадження. Однак, враховуючи відмінність виконуваної діяльності і можливість «співпраці» між кредитором і будь-яким судовим виконавцем на його вибір, доцільно виділити примусове виконання в окрему стадію процесу стягнення заборгованості. Доцільно доручити органу стягнення боргів провести бізнес-аналіз з метою визначення активів боржника, з яких можна дебіторська заборгованість буде задоволена.

На дату нарахування дебіторська заборгованість відображається в бухгалтерському обліку за її номінальною вартістю стаття 28(11) [16, с. 94]. У випадку дебіторської заборгованості в іноземній валюті суб'єкт конвертує її в польську валюту на дату її визнання в бухгалтерському обліку буде із використанням середнього курсу валюти, оголошеного для даної валюти Національним банком Польщі на день, що передує дню операції (курс в останній робочий день, що передує дню операції).

На дату балансу дебіторська заборгованість визнається в розмірі необхідного платежу з дотриманням принципу обачності. Сума необхідного платежу означає доведення дебіторської заборгованості до вартості, яку суб'єкт господарювання очікує погасити, тобто її збільшення на нараховані проценти (Дебет розрахункового рахунку 75-0 "Фінансові доходи") або договірні штрафні санкції (Дебет розрахункового рахунку 76-0 "Інші операційні доходи") [16, с. 95].

Якщо суб'єкт господарювання вирішує не вимагати відсотків, що має бути виражено у відповідній внутрішній примітці, він не визнає їх у бухгалтерських книгах. Однак проценти за публічно-правовими вимогами, які не були відшкодовані протягом встановленого законом терміну, не можуть бути скасовані.

Дебіторська заборгованість, виражена в іноземній валюті на дату балансу, повинна бути оцінена за середнім обмінним курсом, оголошеним Національним банком Польщі на цей день. Курсові різниці, як правило, переносяться на рахунок 75-1 «Фінансові витрати» або рахунок 75-0 [17, с. 306].

Сума до сплати повинна бути скоригована на дату балансу відповідно до принципу обачності. Це означає, що необхідно провести уцінку дебіторської заборгованості (або її частини), отримання якої є сумнівним. Ситуації, в яких виникає збиток від знецінення. Списання обліковуються на рахунку 28 «Списання дебіторської заборгованості» та, з іншого боку, на рахунку 76-1 «Інші операційні витрати» (в частині, що стосується основної дебіторської заборгованості, будь-яких нарахованих штрафних санкцій, присуджених витрат на судові провадження тощо) або 75-1 (в частині відсотків) [17, с. 309]. Списання зменшують вартість дебіторської заборгованості, відображену в балансі.

Важливо, що дебіторська заборгованість, термін дії якої минув, або така, що не підлягає стягненню, не може відображатися в бухгалтерських книгах або балансі організації, оскільки вона більше не відповідає визначенню активів. Списувати їх слід із записом: Д-т 76-1 або 75-1, К-т 28 (а якщо за такою дебіторською заборгованістю раніше було створено списання – із записом: Д-т 28, К-т розрахунковий рахунок) [18, с. 220].

Інша дебіторська заборгованість включає вищезазначену фінансову та продажну дебіторську заборгованість, а також відрахування, наприклад, аліменти, претензії щодо компенсаційних виплат поліси. До них також відносяться вимоги щодо неналежної винагороди, отриманої працівниками.

Ця стаття не має великого значення для фінансів підприємства.

Умовна дебіторська заборгованість відрізняється тим, що сума і дата дебіторської заборгованості визначені достовірно, хоча вони так чи інакше ставляться під сумнів боржником. Наприклад замовник вимагає зменшення фактурної вартості через незадовільну якість продукту. Ще один типовий випадок – сумніви в сплаченому ПДВ і вимога його відшкодування в податковій. У свою чергу, щодо найманих працівників вони можуть включати, наприклад, вимогу компенсації за розголошення секретів компанії, повернення електронних пристроїв, житлові кредити тощо. У цьому випадку слід розкривати умовну дебіторську заборгованість. Цей елемент з'являється час від часу, але його слід розглядати як частину ризику ведення бізнесу.

Найважливішою частиною короткострокової дебіторської заборгованості від інших суб'єктів господарювання є безсумнівно торгова дебіторська заборгованість. Вони є результатом операційної діяльності, яка є вирішальною для існування підприємства. Їх розмір і структура пов'язані з управлінням бізнесом.

У Чехії дебіторська заборгованість є активною статтею балансу і відображається в групі рахунків 3 – розрахункові відносини. Це запис про ділові відносини товариства з її діловими партнерами, працівниками, державою, страховими компаніями, акціонерами тощо.

Вимога – це право кредитора (постачальника) на одержання від боржника (замовника) грошової або матеріальної винагороди (погашення боргу). Претензія виникає, коли погоджена послуга надається та очікується її стягнення.

Дебіторську заборгованість можна розділити за кількома аспектами, наприклад:

1) після закінчення терміну:

а) короткостроковий (термін < одного року);

б) довгостроковий (термін > одного року) оскільки частина довгострокової вимоги також може мати короткостроковий характер – наприклад, позика, у якій терміном встановлено п'ять років, але узгоджено проміжні виплати (річні/квартальні/місячні тощо).

2) за типом дебіторської заборгованості в балансі (Чеський стандарт бухгалтерського обліку № 017 – взаємозалікові відносини);

а) торгова дебіторська заборгованість. Тут в основному обліковується дебіторська заборгованість покупців, яка для більшості компаній є основною діяльністю компанії (продаж товарів, надання послуг). Ця категорія також включає авансові платежі, які в деяких випадках також служать забезпеченням, яке кредитор повинен повернути, якщо він не надасть узгоджену послугу/доставку;

б) претензії всередині групи/концерну (підконтрольна або контролююча особа; значний вплив, акціонер) [19, с. 180].

Окремі господарські операції (за винятком дебіторської заборгованості, згаданої вище) обліковуються в цій групі рахунків, наприклад: короткострокові позики та кредити, надані компаніями в консолідаційній одиниці (компанії групи).

в) інші вимоги. Це включає, зокрема, розрахунки з працівниками та установами (компаніями медичного страхування, інститутом соціального страхування та іншими), розрахунки за субсидіями, податковими претензіями та всіма іншими претензіями, які не можуть бути передані нікому іншому;

г) відстрочені податкові активи (тільки довгострокові). Вони являють собою податок на прибуток, на який податкове зобов'язання, ймовірно, буде нижчим у майбутньому, тобто компанія «економить» корпоративний податок. Вони виникають через тимчасові відмінності між обліковим та податковим підходом до зареєстрованих випадків.

3) за ризиком повернення/повернення. Виходячи з оцінки ризику погашення, ми поділяємо дебіторську заборгованість на такі категорії:

- безпечний (повністю стягнутий борг);
- сумнівні (нестрокові, прострочені та є сумніви щодо їх погашення);
- спірні (предмет судового спору);
- безповоротні (безуспішне примусове виконання, навіть законними засобами – наприклад, відсутність активів у боржника);
- строк позовної давності (до боржника не було подано позову протягом строку позовної давності, і будь-яке виконання боржником є лише добровільним) [20, с. 336].

Відповідно до п. 25 Закону № 563/1991 Закону Чехії про бухгалтерський облік дебіторська заборгованість оцінюється за номінальною вартістю на момент її виникнення [21, с. 128]. Якщо вимога придбана за винагороду або через депозит, вона оцінюється за вартістю придбання, включаючи додаткові витрати, пов'язані з придбанням (звіти експертів, судові збори або комісійні).

Дебіторська заборгованість в іноземній валюті повинна бути конвертована в чеську валюту за ринковим курсом, оголошеним Чеським національним банком. Підприємство може використовувати щоденний обмінний курс для конвертації іноземної валюти в чеську валюту або фіксований курс, встановлений Наприкінці звітного періоду вся дебіторська заборгованість, виражена в іноземній валюті, конвертується за їх курсом на дату балансу.

Дебіторська заборгованість є економічним інструментом, яким можна керувати різними способами. З метою мінімізації платіжного ризику в більшості випадків використовується професійно складений комерційний договір, в якому, серед іншого, вказуються відповідні умови оплати та безпеки. Однак ці параметри також впливають на клієнта та його рішення про придбання товарів (або послуг) у постачальника, якому потрібна ця договірна угода.

Проте забезпечення позовів не є абсолютно необхідним. Особливо, коли надійні клієнти платять неодноразово та вчасно, претензії можуть бути незабезпеченими. Проте безпека рекомендована для невідомих клієнтів, одноразових операцій і великих поставок товарів.

Загальні форми забезпечення дебіторської заборгованості включають заставу рухомого/нерухомого майна, заставу дебіторської заборгованості, право утримання, переуступку дебіторської заборгованості та різні форми поруки.

Зазвичай термін погашення дебіторської заборгованості становить від 14 до 30 днів [22, с. 35]. Забезпечені вимоги, як див. вище, зазвичай мають довший термін, оскільки вони несуть менший ризик невиконання зобов'язань.

Дебіторська заборгованість є значним активом у більшості підприємств, і бухгалтерія підприємства повинна створити систему внутрішнього контролю за допомогою внутрішньої політики для моніторингу вікової структури дебіторської заборгованості, процесу стягнення та часу створення резервів.

Дебіторську заборгованість у Чехії можна розділити на:

- прострочену дебіторську заборгованість;
- прострочену дебіторську заборгованість [22, с. 36].

Як тільки термін погашення претензії закінчується, це стає ризиком. Позови щодо ризиків необхідно контролювати та активно керувати ними.

Вартість дебіторської заборгованості, яка прострочена більше ніж на шість 6 місяців, повинна бути зменшена в бухгалтерському обліку, щоб відобразити ризик стягнення через резерв. Шість місяців є одним із найпоширеніших періодів, з якими компанія працює та вживає подальших дій. У деяких випадках прострочена дебіторська заборгованість може становити ризик, тоді як дебіторська заборгованість, прострочена на шість місяців, може становити менший ризик. Тому підприємство має постійно активно стежити за станом своєї дебіторської заборгованості і тоді вживати заходів [23, с. 260].

Також бувають випадки коли підприємство може скористатися можливістю страхування дебіторської заборгованості від ризику несплати. Постачальник страхових послуг надає цю послугу за окрему плату, тому важливо ретельно розглянути, які претензії будуть застраховані, а які ні. У той же час компанія повинна постійно контролювати та оновлювати це відображення.

Отже, облік дебіторської заборгованості має свої особливості як у міжнародній практиці, так і у вітчизняних умовах. На прикладі Польщі можна виділити наступні ключові аспекти: класифікація заборгованості (довгострокова дебіторська заборгованість включає заборгованість, яка не є фінансовим активом і термін погашення якої перевищує один рік. Це можуть бути суми, які виплачуються частинами, де процентна частина відноситься до короткострокової дебіторської заборгованості. Короткострокова дебіторська заборгованість включає торгову дебіторську заборгованість та інші види заборгованостей, які повинні бути погашені протягом 12 місяців).

Таким чином, облік дебіторської заборгованості у Польщі чітко розмежовує довгострокову та короткострокову заборгованість, враховуючи специфіку кожного виду зобов'язань. Подібний підхід може бути корисним і для українських підприємств з метою покращення управління дебіторською заборгованістю та фінансовими активами.

Облік дебіторської заборгованості в Чехії відображається як активна стаття балансу та включається до групи рахунків 3 – розрахункові відносини. Це стосується відносин з діловими партнерами, працівниками, державними органами, страховими компаніями, акціонерами та іншими суб'єктами.

Загалом, чеська система обліку дебіторської заборгованості надає чітке розмежування між короткостроковою та довгостроковою заборгованістю, що дозволяє ефективно управляти фінансовими потоками та зобов'язаннями компанії. Такий підхід сприяє прозорості та чіткості фінансової звітності, забезпечуючи правильне відображення фінансового стану підприємства.

1.3 Економіко-правовий аналіз нормативної бази то огляд спеціальної літератури з обліку дебіторської заборгованості

Облік дебіторської заборгованості є важливим аспектом фінансового обліку, що вимагає дотримання низки правових норм та стандартів. В Україні облік дебіторської заборгованості регулюється кількома нормативно-правовими актами, включаючи:

- Податковий кодекс України [24] (регулює облік дебіторської заборгованості з точки зору податкового обліку, особлива увага тут приділяється безнадійній дебіторській заборгованості, яка, відповідно до ст. 14, може бути списана як безнадійна, якщо вичерпано термін позовної давності або вона була списана на підставі судового рішення. Кодекс також регулює порядок обліку ПДВ при списанні такої заборгованості). Податковий кодекс України також впливає на облік дебіторської заборгованості, зокрема, через визначення порядку врахування безнадійної заборгованості. Списання такої заборгованості має відповідати вимогам податкового законодавства.

- Закон "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [25] (визначає загальні засади, на яких базується бухгалтерський облік, і зобов'язує підприємства вести облік дебіторської заборгованості відповідно до національних стандартів або МСФЗ. Закон також вимагає від підприємств своєчасного і правильного відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності.

- НСБО 10 "Дебіторська заборгованість", дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості, що виникла в результаті минулих подій та яка призведе до зменшення економічних вигод у майбутньому [10]. Він є ключовим стандартом, що регулює облік дебіторської заборгованості. Він визначає порядок визнання, класифікації, оцінки та відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності. Стандарт вимагає класифікувати

заборгованість на короткострокову та довгострокову, а також передбачає створення резервів для покриття сумнівної дебіторської заборгованості. Важливим аспектом є класифікація дебіторської заборгованості на короткострокову та довгострокову, залежно від терміну погашення. Це регулюється ст. 4 НСБО 10, де зазначено, що короткострокова заборгованість повинна бути погашена протягом 12 місяців, а довгострокова – більше ніж за 12 місяців [10]. Також національні стандарти бухгалтерського обліку (НСБО). Ці документи встановлюють вимоги щодо визнання, оцінки та відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності. Особливої уваги заслуговує оцінка дебіторської заборгованості, яка має бути здійснена за первісною вартістю, що включає суму, яку очікується отримати від боржника. З метою обережності, НСБО 10 передбачає створення резерву сумнівних боргів для покриття ризиків неповернення заборгованості. Цей резерв формується на основі аналізу фінансового стану боржників та історії їхніх платежів.

– Цивільний кодекс регулює загальні принципи виникнення, виконання та припинення зобов'язань, у тому числі тих, що пов'язані з дебіторською заборгованістю [6]. Зокрема, це стосується умов укладення договорів, виконання зобов'язань за договорами, а також порядку стягнення заборгованості в судовому порядку. Цивільний кодекс також визначає строки позовної давності, що впливають на класифікацію заборгованості як безнадійної.

– Закон України "Про виконавче провадження" [26], який є важливий у контексті стягнення дебіторської заборгованості через суд. Він регулює порядок виконання рішень суду щодо стягнення заборгованості, що є актуальним у випадках, коли дебітор не виконує свої зобов'язання добровільно.

– Кодекс України з процедур банкрутства [27] де дебіторська заборгованість визначається як актив, який може бути врахований під час формування ліквідаційної маси підприємства, що перебуває в стані банкрутства.

Зокрема, кодекс вказує, що дебіторська заборгованість боржника має бути оцінена для задоволення вимог кредиторів. Відповідно до нього:

- включення до ліквідаційної маси – дебіторська заборгованість є частиною активів, які можуть бути реалізовані для погашення вимог кредиторів, і підлягає оцінці на етапі інвентаризації майна боржника;

- оцінка дебіторської заборгованості передбачатиме при процедурі банкрутства кредитори та арбітражний керуючий можуть залучати експертів для оцінки дебіторської заборгованості, враховуючи ймовірність її стягнення, що важливо для реалізації цих активів на користь кредиторів;

- процедура стягнення включатиме, що у разі, якщо дебіторська заборгованість є частиною ліквідаційної маси, арбітражний керуючий може ініціювати процедури стягнення, наприклад, через судовий позов до контрагентів, які мають заборгованість перед боржником;

- черговість погашення дебіторської заборгованості, отримана в процесі реалізації ліквідаційної маси, має певну черговість у розподілі коштів між кредиторами відповідно до вимог Кодексу.

Це важливо для підприємств, що мають значну дебіторську заборгованість, яка може стати проблемною у разі банкрутства боржника.

- Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Для підприємств, які ведуть облік за міжнародними стандартами, МСФЗ 9 "Фінансові інструменти" є ключовим документом [28]. Він регулює облік фінансових активів, до яких належить і дебіторська заборгованість. Стандарт встановлює вимоги щодо оцінки дебіторської заборгованості за амортизованою вартістю та визначення кредитного ризику, що дозволяє підприємствам формувати резерви під очікувані кредитні збитки.

Дослідження виявило, що для узагальнення інформації про поточну та довгострокову дебіторську заборгованість суб'єкти господарювання

використовують у Плані рахунків бухгалтерського обліку [29] рахунки класу 1 «Необоротні активи» та класу 3 «Кошти, розрахунки та інші активи».

Дебіторська заборгованість може бути відображена в балансі двома способами:

- первісна вартість дебіторської заборгованості та резерв сумнівних боргів подаються окремо, а різниця між ними відображає чисту дебіторську заборгованість;

- дебіторська заборгованість подається в "чистому" вигляді, тобто вже з урахуванням резерву сумнівних боргів.

Міжнародні стандарти не зобов'язують конкретно відображати дебіторську заборгованість у балансі, за винятком резерву для безнадійних боргів. Однак для правильного визначення суми дебіторської заборгованості в балансі необхідно провести тест на знецінення, списати безнадійну заборгованість та створити резерв для ймовірних неплатежів, який також слід врахувати при розрахунках.

В Україні існують строгі бухгалтерські стандарти, порушення яких веде до різних видів відповідальності, таких як адміністративна чи кримінальна. Міжнародна система бухгалтерського обліку базується на основних принципах і дозволяє підприємствам вибирати формат фінансової звітності та методи відображення облікової інформації. Це вимагає прискорення інтеграції національних і міжнародних стандартів для покращення зовнішньоекономічної діяльності.

Система управління дебіторською заборгованістю повинна служити як інструмент для збільшення обсягів продажів, так і як набір заходів для зменшення ризику прострочених та безнадійних боргів. Зростання дебіторської заборгованості в українських підприємствах може вказувати на фінансові труднощі у клієнтів або недостатню обережність у кредитній політиці підприємств.

Огляд спеціальної літератури з обліку дебіторської заборгованості демонструє, що дослідники зосереджують увагу на питаннях управління та контролю заборгованістю. Важливим аспектом є розробка ефективних методів оцінки кредитоспроможності контрагентів, що дозволяє мінімізувати ризики виникнення безнадійної заборгованості. Серед таких методів можна виділити фінансовий аналіз контрагентів, використання зовнішніх кредитних рейтингів, а також страхування кредитних ризиків. Облік дебіторської заборгованості починається з моменту укладання та підписання договору, який визначає основні умови угоди, обов'язки кожної сторони та відповідальність за невиконання зобов'язань. Кожна група визначень дебіторської заборгованості з табл. 1.3 є унікальною і не потребує порівняння чи пошуку недоліків. Автори розглядають дебіторську заборгованість з різних підходів.

Літературні джерела також підкреслюють необхідність автоматизації процесу обліку дебіторської заборгованості, що забезпечує більш точний і своєчасний контроль за станом розрахунків з контрагентами. Це досягається через впровадження спеціалізованих програмних рішень для управління фінансовою діяльністю підприємства.

Сучасний розвиток економічних відносин вимагає оновлення облікових систем, зокрема у сфері взаєморозрахунків між господарюючими суб'єктами. Однією з найбільших складностей бухгалтерського обліку є облік зобов'язань, зокрема дебіторської заборгованості. Неправильна організація обліку дебіторської заборгованості може призвести до її збільшення, зниження достовірності фінансових звітів і негативно вплинути на загальну ефективність підприємства.

Однією з ключових проблем є недостатній контроль за вибором потенційних покупців і клієнтів. Поліпшення системи відбору контрагентів допоможе оцінити їх здатність до своєчасного погашення заборгованості.

Таблиця 1.3

Групування думок авторів щодо розуміння суті дебіторської заборгованості

Група	Розуміння суті дебіторської заборгованості	Автори
1	відносять до дебіторської заборгованості грошові кошти до оплати	Голов С.Ф., Костюченко В.М. [30, с. 230]; Майборода О.Є., Косарева І.П., Корабейнікова І.О. [31, с. 30]
2	розглядають дебіторську заборгованість як борги	Лищенко О.Г., Бескота Г.М. [32, с. 116]; Бондарчук Н.В., Васильєва Л.М. [33]
3	розуміє дебіторську заборгованість як вимоги щодо оплати	Дубровська Є.В. [4, с. 20]; Белозерцев В.С. [34, с. 60]; Іванова Л. [35, с. 200]
4	під дебіторською заборгованістю мають на увазі право на повернення боргу	Іляш О.І., Трофименко О.О., Дмитренко В.О. [36, с. 42], Колісник О.П., Замота І.О. [37, с. 103]
5	визначають дебіторську заборгованість як кошти у розрахунках	Сидоренко О.О. [11]; Шевченко Б.О. [38]; Мордань Є.Ю., Соломаха А.О. [39]
6	визначають дебіторську заборгованість як вкладання в обігові кошти	Белозерцев В.С. [34, с. 62]; Яременко Л.М. [40]
7	розглядають дебіторську заборгованість через призму кредитування як безготівкову позику	Водоп'янова О. [41]
8	розглядають дебіторську заборгованість як майнові та інші вимоги господарюючого суб'єкта	Бондарчук Н.В., Васильєва Л.М. [33]; Онищенко В. [42]

Джерело: сформовано на основі джерел [30-42].

Національні облікові стандарти в Україні мають суттєві відмінності від міжнародних, що потребує вдосконалення системи обліку дебіторської заборгованості відповідно до міжнародних норм з урахуванням національних особливостей. Належна організація обліку дебіторської заборгованості дозволяє

запобігти її зростанню, зменшити ризики несплати і ймовірність утворення безнадійних боргів. Впровадження іноземних практик у облік дебіторської заборгованості може сприяти зростанню підприємства.

Загалом, правовий аналіз нормативної бази та огляд спеціальної літератури свідчать про те, що облік дебіторської заборгованості є складним і багатогранним процесом, який вимагає глибоких знань законодавства та практичних навичок. Для ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємствам необхідно забезпечити комплексний підхід, що включає правовий супровід, фінансовий аналіз та використання сучасних технологій.

Висновки до розділу 1

Дебіторська заборгованість є ключовим елементом фінансових відносин між підприємствами, що виражає право кредитора на отримання платежу від боржника. Це поняття охоплює не лише історичні форми кредитування, такі як товарний кредит, але й сучасні фінансові інструменти, що сприяють управлінню оборотним капіталом підприємств. З огляду на важливість дебіторської заборгованості для забезпечення ліквідності та фінансової стійкості бізнесу, її ефективне управління стає необхідною умовою для успішної діяльності підприємств у сучасних ринкових умовах. Таким чином, розуміння дебіторської заборгованості як економічного явища та його еволюція в контексті змінюваного ринкового середовища відкриває нові перспективи для вдосконалення фінансового обліку та управлінських практик.

Доведено, що класифікація дебіторської заборгованості має практичне значення. По-перше, вона забезпечує групування та систематизацію даних про заборгованість, яка є одним із основних об'єктів бухгалтерського обліку, у різних обліково-аналітичних аспектах залежно від цільового використання. По-друге,

класифікація визначає основні напрями організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості на прикладному рівні, оптимальне співвідношення та взаємозв'язок окремих його елементів, вибір відповідних методів обліку, планування, контролю, аналізу та моделювання управлінських рішень.

У висновку можна зазначити, що облік позик і дебіторської заборгованості в Польщі має специфічні особливості, які відображаються в їх класифікації та інвентаризації. Позики, надані іншим суб'єктам господарювання, обліковуються як фінансові активи на рахунку 24 і не розглядаються як дебіторська заборгованість у балансовому сенсі, в той час як дебіторська заборгованість охоплює кредити, надані працівникам. Інвентаризація дебіторської заборгованості вимагає підтвердження від контрагентів, що забезпечує точність бухгалтерських записів, та здійснюється в межах визначених термінів, зокрема наприкінці фінансового року. Ефективність стягнення заборгованості залежить від дій кредиторів на етапах профілактики та виконання, що може включати співпрацю з колекторськими компаніями, оскільки процес стягнення є багатоступеневим і може вимагати юридичних заходів. Таким чином, правильний облік та управління дебіторською заборгованістю є критично важливими для фінансової стабільності підприємств у Польщі.

Правовий аналіз нормативної бази показує, що облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється широким спектром нормативних актів, що охоплюють як бухгалтерський, так і податковий та цивільно-правовий аспекти. Для ефективного ведення обліку дебіторської заборгованості підприємствам необхідно враховувати вимоги національних стандартів бухгалтерського обліку, податкового законодавства, а також загальні правові норми, що стосуються виконання зобов'язань та стягнення заборгованості.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ТОВ «КАРЛІТ»

2.1 Методика й організації обліку поточної дебіторської заборгованості

Облік дебіторської заборгованості здійснюється на основі первинних документів. Основним документом для цього є рахунок-фактура, який містить реквізити, такі як одиниця виміру, найменування товару, ціна, кількість та загальна сума. Рахунок-фактура має бути підписаний керівником, головним бухгалтером, а також особами, що відпустили і прийняли товар.

При відпуску готової продукції складається накладна, в якій вказуються дані замовника, адреса, тип транспортного засобу, найменування продукції, ціна, кількість, загальна сума та ім'я особи, що здійснила перевезення. У первинних документах, таких як рахунки-фактури, також вказані описи товарів, ціни та дати оплати. Оригінал рахунку-фактури відправляється покупцеві, а також зберігаються кілька дублікатів, підписаних директором і головним бухгалтером.

Для обліку дебіторської заборгованості використовуються акти приймання-передачі, які вказують номер рахунку-фактури, дату видачі, номер і дату контракту, реквізити клієнта, одиниці виміру, кількість, оптову ціну та вартість продукції. Погашення дебіторської заборгованості підтверджується виписками з банку, вексями та прибутковими касовими ордерами.

У бухгалтерському обліку основним завданням є методичне забезпечення реєстрації операцій та відображення їх вартості у фінансових звітах. Важливо досягти узгодженості в підходах до оцінки ризику неповернення боргу на рівні управлінців. Важливим інструментом управління дебіторською заборгованістю є надання знижок і бонусів за своєчасні платежі. Операції з довгостроковими вексями або переведення заборгованості в інші категорії повинні чітко

відображатися в облікових записах, що дозволяє зберігати прозорість і ефективно управляти змінами в структурі активів [40].

Оскільки основним завданням збуту продукції є залучення якомога більше покупців до постійних клієнтів, важливим інструментом управління дебіторською заборгованістю є надання можливості розстрочення або відстрочення терміну погашення боргу. В обліку ці операції повинні чітко класифікуватися за термінами погашення на поточні та довгострокові. Для таких клієнтів важливо активно застосовувати систему бонусів і знижок за своєчасну оплату заборгованості, що є поширеною практикою в міжнародному бізнесі. Для впровадження цієї системи необхідно розробити детальну методику. На нашу думку, у випадку отримання довгострокового векселя від покупця, якщо неможливо своєчасно погасити борг, доцільно відображати це в обліку через кореспонденцію з кредиту рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» в дебет рахунка 182 «Довгострокові векселі одержані». Однак варто зазначити, що згідно з інструкцією №291, така кореспонденція не передбачена, натомість використовується кореспонденція з рахунка 377 «Розрахунки з іншими дебіторами».

Дебіторська заборгованість за товари, роботи або послуги утворюється, коли підприємство продає продукцію з відстрочкою платежу. Для її обліку використовується активний рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" [43]. Для організації обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «КАРЛІТ», важливо врахувати специфіку підприємства, характер взаємовідносин з клієнтами та умови надання кредиту.

На ТОВ «КАРЛІТ» присутнє використання рахунків бухгалтерського обліку для кожної категорії дебіторів (покупці, замовники, інші дебітори) для ведення обліку заборгованості.

У плані рахунків не передбачає обліку на цьому рахунку авансів, передоплат та інших зобов'язань, пов'язаних з операційною, фінансовою чи

інвестиційною діяльністю. Для таких операцій існують спеціальні рахунки, зокрема 681 "Аванси одержані" та 371 "Аванси видані" [44, с. 40].

Крім того, в процесі господарської діяльності може виникати поточна дебіторська заборгованість, яка не пов'язана з реалізацією товарів, робіт чи послуг. Для її обліку застосовується рахунок 37 "Розрахунки з різними дебіторами". Рахунки, які служать обліку дебіторської заборгованості подано у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Рахунки, які служать для обліку дебіторської заборгованості

У вітчизняній практиці	
18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи»	Облік дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу
34 «Короткострокові векселі одержані»	Облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями
36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»	Облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями
37 «Розрахунки з різними дебіторами»	Облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків тощо
38 «Резерв сумнівних боргів»	Облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення

Джерело: сформовано на основі джерел [43], [45, с. 115].

Для кожного дебітора ведеться окрема картку або обліковий запис з деталізацією інформації про терміни виконання зобов'язань, види зобов'язань

(товари, послуги), а також історію погашень. А також призначено субрахунки для різних груп клієнтів, залежно від рівня ризику (високий, середній, низький).

У табл. 2.2 показано взаємозв'язок між основними рахунками, які застосовуються для обліку розрахунків з іншими дебіторами. Система управління дебіторською заборгованістю має слугувати інструментом для збільшення обсягів продажів і водночас включати заходи, спрямовані на мінімізацію ризику виникнення простроченої та безнадійної заборгованості.

Порівняння рахунків, які використовуються для обліку дебіторської заборгованості, дозволяє глибше зрозуміти специфіку управління цими активами в бухгалтерському обліку. Виявлення відмінностей між рахунками допомагає ефективніше класифікувати зобов'язання, що сприяє точнішому відображенню фінансового стану підприємства. Такий аналіз дає змогу забезпечити більш ефективне управління дебіторською заборгованістю, що знижує ризик виникнення простроченої та безнадійної заборгованості, і в результаті підвищує фінансову стабільність підприємства.

При підготовці фінансової звітності можуть виникати труднощі з визначенням точного розміру дебіторської заборгованості. Для визначення чистої вартості відвантаженої продукції, виконаних робіт або наданих послуг необхідно враховувати коригування на безнадійну заборгованість, знижки, повернення та уцінені товари.

Рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів» є контрактивним рахунком: на кредитовій стороні відображаються внески до резерву, а на дебетовій – списання безнадійних боргів за рахунок цього резерву [43]. Аналітичний облік проводиться як за окремими дебіторами, так і за строками погашення заборгованості.

Таблиця 2.2

**Кореспонденція рахунків з обліку дебіторської заборгованості за товари,
роботи, послуги**

Зміст господарської операції	Первинний документ	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
Відвантажено продукцію вітчизняним покупцям	Накладна	361	701
Відвантажено продукцію на експорт	Накладна, митна декларація	362	701
Відображено нарахування податкових зобов'язань з ПДВ	Податкова накладна	701 641	361 643
Сплачено грошову компенсацію покупцю прибартерній операції	Виписка банку	361	311
Відображено дохід від реалізації виробничих запасів, МШП	Накладна	361	712
Отримано готівку від покупців та замовників за відвантажену продукцію	ПКО	301	361
Оплачено заборгованість покупцем на поточний рахунок в банк	Виписка банку	311	361
Відображено суми отриманих авансів, зараховані при пред'явленні покупцям рахунків за поставку продукції	Бухгалтерська довідка	681	361
Відображено списання боргу покупців прибартерних розрахунках	Бухгалтерська довідка	631	361
Списана дебіторська заборгованість покупців, що визнана безнадійною	Акт інвентаризації з дебіторами і кредиторами, підстава для списання, бухгалтерська довідка	38	36
Нараховано негативну курсову різницю по дебіторській заборгованості	Бухгалтерська довідка	945	362
Відображено позитивну курсову різницю по дебіторській заборгованості	Бухгалтерська довідка	362	714

Джерело: сформовано на основі джерел [43], [46, с. 1168].

Рахунок 38 "Резерв сумнівних боргів" відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стійкості підприємства, дозволяючи відображати потенційні ризики,

пов'язані з несплатою дебіторської заборгованості. Завдяки чітким методам створення резервів і належній організації списання безнадійних боргів, підприємство може мінімізувати фінансові втрати і дотримуватися принципу відповідності витрат і доходів. Однак важливо враховувати національні та міжнародні підходи до обліку, щоб обрати найбільш ефективні методи управління дебіторською заборгованістю відповідно до специфіки підприємства.

Для списання безнадійної заборгованості потрібно мати належні документи. Якщо строк позовної давності закінчився, борги списуються за рішенням керівництва компанії. Хоча закон не визначає чіткої форми такого рішення, рекомендується включити в нього наступні дані:

- офіційне найменування боржника, його ідентифікаційний номер, індивідуальний податковий номер, дата та причина виникнення заборгованості;
- перелік документів, що підтверджують факт заборгованості;
- дата прийняття рішення з відміткою, що заборгованість повинна бути облікована поза балансом не менше трьох років для можливого стягнення у випадку зміни майнового стану боржника;
- підписи керівника та головного бухгалтера, а також печатка підприємства.

Резерв сумнівних боргів розраховується як відсоток від кредитних продажів або загальної дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду. Методи створення резерву можуть бути:

- індивідуальне оцінювання кожного дебітора на основі його фінансового стану і платоспроможності;
- загальне оцінювання всіх дебіторів компанії на основі фінансової звітності.

Рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів» має вирішальне значення для підтримання фінансової стійкості підприємства, оскільки дозволяє організувати облік і управління потенційними ризиками, пов'язаними з несплатою

дебіторської заборгованості. Створення резервів є важливим етапом фінансового планування, адже воно допомагає підприємству відобразити реальний фінансовий стан, зменшуючи ймовірність виникнення несподіваних витрат, пов'язаних із безнадійною заборгованістю. Важливість цього рахунку посилюється його впливом на показники ліквідності та рентабельності, що є критично важливими для аналізу фінансової діяльності.

Процес формування резерву сумнівних боргів ґрунтується на кількох ключових принципах. По-перше, важливо оцінити кредитний ризик кожного боржника. Це може бути реалізовано через аналіз кредитоспроможності, враховуючи історію платежів, фінансовий стан та загальні умови бізнесу. По-друге, підприємства повинні регулярно переглядати та коригувати резерви, виходячи з нових даних про ймовірність стягнення заборгованості. Згідно з міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), необхідно застосовувати модель очікуваних кредитних збитків (ECL), яка вимагає оцінки кредитного ризику на кожному етапі життєвого циклу боргу.

Коли мова йде про списання безнадійної заборгованості, важливо дотримуватися належної документованості. Кожен випадок має бути підтверджений належними документами, які підтверджують факт заборгованості. Відповідно до норм, якщо строк позовної давності закінчився, підприємство має право списати борги за рішенням керівництва. Хоча закон не встановлює чіткої форми такого рішення, його оформлення повинно містити інформацію про боржника, причини виникнення заборгованості та перелік документів, що підтверджують це.

Додатково, важливо зазначити, що резерви сумнівних боргів можуть бути частиною стратегії управління ризиками. Підприємства повинні розробити план дій для покращення процесу збору заборгованостей, включаючи співпрацю з колекторськими агентствами або впровадження електронних систем для управління дебіторською заборгованістю. Це дозволяє не лише зменшити

ризиками, але й оптимізувати фінансові потоки, що, в свою чергу, сприяє зростанню підприємства.

Отже, рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів» є критично важливим інструментом для управління фінансовими ризиками, який дозволяє підприємствам підтримувати стійкість та адаптивність у змінному ринковому середовищі. Створення резервів і належна організація списання боргів допомагають зберегти ліквідність та фінансову стабільність, що є запорукою успіху в довгостроковій перспективі.

На ТОВ «КАРЛІТ» для організації обліку дебіторської заборгованості розроблено класифікацію дебіторів за рівнем ризику. Для клієнтів з високим ризиком використовувати такі форми розрахунків, як акредитив або чек, або передбачити в договорі надання гарантій. Для середнього ризику використовувати векселі або чекову форму розрахунків, а для низькоризикових клієнтів застосовувати стандартні платіжні доручення.

На ТОВ «КАРЛІТ» для організації обліку дебіторської заборгованості діє система знижок для заохочення своєчасної оплати клієнтів, які вчасно розраховуються за борги, та включити бонуси за своєчасну оплату, які будуть автоматично нараховуватися на рахунки клієнтів у разі виконання умов договору.

Щодо оцінки сумнівних боргів то вона проводить періодичний аналіз дебіторської заборгованості та визначати сумнівні борги. Для цього ТОВ «КАРЛІТ» використовує метод резерву сумнівних боргів, що дозволяє створювати резерви для покриття непогашених боргів. Має право призначати резерви на основі історії взаємовідносин з клієнтами, терміну прострочення та ймовірності непогашення.

Для довгострокових векселів: Кореспонденція з кредиту рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» в дебет рахунка 182 «Довгострокові векселі одержані» при переведенні поточної заборгованості у довгострокову. Для

короткострокових векселів: Списання з рахунка 36 в дебет рахунка 34 «Короткострокові векселі одержані».

На ТОВ «КАРЛІТ» ведеться регулярний фінансовий моніторинг дебіторської заборгованості, щоб вчасно виявляти проблеми з платежами, перевіряти їх вплив на фінансову ситуацію підприємства і вживати заходів для погашення боргів. Використовувати правові інструменти, зокрема векселі та інші фінансові гарантії, щоб зменшити ризики неплатежів.

На ТОВ «КАРЛІТ» аналізується структура дебіторської заборгованості та її вплив на ліквідність і фінансову стійкість підприємства. Бухгалтер регулярно звітує керівництву про стан дебіторської заборгованості, її терміни погашення, а також про рівень ризику непогашення.

На ТОВ «КАРЛІТ» здійснює прозору комунікацію з клієнтами щодо умов оплати, можливості розстрочок та відстрочок, системи знижок і бонусів для стимулювання своєчасних платежів.

Таким чином, створення ефективної системи обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «КАРЛІТ» дозволить не тільки зменшити фінансові ризики, але й покращити контроль за грошовими потоками та зберегти стабільність підприємства в умовах змінної економічної ситуації.

Аналіз кореспонденції рахунків з обліку дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги показує важливість правильної класифікації та обліку цих зобов'язань для точного відображення фінансового стану підприємства. Відповідна кореспонденція рахунків забезпечує чіткість і послідовність у веденні обліку, що дозволяє підприємству своєчасно виявляти та реагувати на ризики, пов'язані з простроченими платежами. Ефективне управління дебіторською заборгованістю, відображене через правильну кореспонденцію рахунків, сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства та забезпечує стабільність його грошових потоків.

2.2 Облік довгострокової дебіторської заборгованості та порядок її списання

Багато підприємств стикаються з проблемами, пов'язаними з дебіторською заборгованістю, яка може суттєво впливати на їх фінансову стабільність, оскільки кошти від продажу залишаються замороженими в обігу. В таких умовах важливо приділити увагу контролю за розрахунками з дебіторами. Підприємствам слід постійно контролювати рівень дебіторської заборгованості, створювати резерви сумнівних боргів за потреби, а також використовувати послуги факторингових компаній для поліпшення управління дебіторською заборгованістю.

Довгострокова дебіторська заборгованість – це заборгованість, яка виникає у процесі господарської діяльності і має бути погашена через більш ніж один рік від дати балансу або після завершення операційного циклу, якщо він перевищує один рік [47, с. 820]. Вона може виникати внаслідок реалізації товарів, надання послуг, довгострокових позик, орендних угод або інших фінансових зобов'язань, які мають тривалий термін погашення.

Для обліку довгострокової дебіторської заборгованості використовується рахунок 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість» [43]. Зазвичай така заборгованість виникає в результаті підписання договорів на продаж або надання послуг з відстрочкою платежу на тривалий термін, або надання підприємством довгострокових позик. У балансі довгострокова дебіторська заборгованість відображається окремо від поточної дебіторської заборгованості.

Для обліку довгострокової дебіторської заборгованості у ТОВ «КАРЛІТ» створено чітку систему, яка забезпечує ефективне управління заборгованістю, її правильне відображення в бухгалтерії та зниження ризиків щодо непогашення боргів.

Довгострокова дебіторська заборгованість у ТОВ «КАРЛІТ» класифікована як заборгованість, яка не буде погашена протягом 12 місяців з моменту її виникнення. Це для прикладу, векселі, кредитні договори або розстрочки, за якими термін погашення перевищує рік.

Для відображення в бухгалтерії довгострокової дебіторської заборгованості у ТОВ «КАРЛІТ» використовуються окремі рахунки, такі як:

Рахунок 182 "Довгострокові векселі одержані" для обліку отриманих довгострокових векселів.

Рахунок 377 "Розрахунки з іншими дебіторами" для відображення заборгованості, що переведена в довгострокову після 12 місяців прострочення або за домовленістю сторін.

Для переведення поточної заборгованості в довгострокову використовують таку кореспонденцію:

Кредит рахунка 36 (розрахунки з покупцями та замовниками) в дебет рахунка 377.

Після цього заборгованість списується на рахунок 182 "Довгострокові векселі одержані" (якщо вона підтверджена векселем).

У разі отримання від покупців довгострокових векселів для забезпечення оплати у ТОВ «КАРЛІТ», обліковується кореспонденція з рахунком 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" в дебет рахунка 182 «Довгострокові векселі одержані». Векселі повинні тут класифіковані за термінами погашення та обліковуватися окремо від короткострокових векселів.

Для ефективного управління заборгованістю у ТОВ «КАРЛІТ» регулярно проводиться перевірка строків погашення боргів та наявність підтверджених зобов'язань (векселів, кредитних договорів тощо). Використовувати активний моніторинг і контролювати зміни в погашенні заборгованості через регулярне проведення аудиторських перевірок і фінансових аналізів.

Для зменшення ризиків непогашення довгострокових боргів у ТОВ «КАРЛІТ» створюється резерви сумнівних боргів, які відображатимуть можливі втрати від непогашених заборгованостей. Резерви створюються на основі аналізу платоспроможності боржників та термінів погашення.

Якщо заборгованість не погашається в установлені терміни, то у ТОВ «КАРЛІТ» слід переглядати терміни і нараховувати додаткові проценти або коригувати розмір резервів. Для цього можна використовувати правові інструменти: укладення договорів на продовження термінів виплат або реструктуризація боргу.

Довгострокова дебіторська заборгованість є чітко відображена в облікових документах як окрема категорія активів (необоротні активи) для правильного відображення в балансі у ТОВ «КАРЛІТ». Для зручності їм можна використовувати спеціальні аналітичні рахунки для кожного покупця або контрагента, з яким є довгострокові фінансові зобов'язання.

Якщо погашення заборгованості неможливе вчасно, застосовувати вексельне забезпечення для формування надійних фінансових гарантій. Векселі повинні обліковуватися відповідно до їх терміну погашення (короткострокові або довгострокові).

У ТОВ «КАРЛІТ» регулярно складають звіти про стан довгострокової дебіторської заборгованості та її вплив на ліквідність підприємства. Такі звіти мають включати інформацію про рівень ризику, терміни погашення та поточний фінансовий стан боржників.

При отриманні оплати за довгостроковою заборгованістю слід проводити відповідну кореспонденцію для списання сум заборгованості з рахунків і коригування резервів (якщо такі були створені).

Важливим аспектом є оцінка заборгованості за справедливою вартістю, яка включає дисконтовану вартість майбутніх платежів, якщо заборгованість є відсотковою. У випадку безпроцентної заборгованості, вона також оцінюється за

дисконтованою вартістю, що відображає зниження вартості грошей у часі. Різниця між номінальною і дисконтованою вартістю відображається як нараховані доходи або витрати в бухгалтерському обліку.

Довгострокова дебіторська заборгованість є важливим елементом фінансового обліку, який потребує ретельного управління та оцінки. Вона виникає внаслідок господарської діяльності підприємства і впливає на його фінансовий стан у довгостроковій перспективі. Використання окремого рахунку 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість» забезпечує чітке розмежування між поточними і довгостроковими зобов'язаннями, що важливо для правильного відображення фінансового стану підприємства.

Збільшення довгострокової дебіторської заборгованості може серйозно вплинути на фінансову стійкість підприємств, і в деяких випадках навіть призвести до їх банкрутства. Причини такого зростання можуть включати неефективну кредитну політику, розширення обсягів продажів або неплатоспроможність покупців.

Оцінка дебіторської заборгованості може бути складною, оскільки вона виникає в момент продажу і враховується за первісною вартістю [48, с. 9]. Це означає, що доходи фіксуються в одному періоді, тоді як фактичні грошові надходження можуть відбуватися в іншому. Чим менший проміжок часу між виникненням заборгованості та її погашенням, тим вищі шанси на повернення боргу.

Оцінка довгострокової дебіторської заборгованості за справедливою вартістю, з урахуванням дисконтованої вартості майбутніх платежів, дозволяє підприємству точно відображати свої активи в фінансовій звітності. Це також допомагає уникнути завищення активів і забезпечує відповідність вимогам бухгалтерського обліку. Підприємство може створювати резерв під знецінення довгострокової дебіторської заборгованості, що відображає ймовірність її непогашення. Такий резерв обліковується на рахунку 38 «Резерв сумнівних

боргів» і коригує вартість дебіторської заборгованості на звітну дату [49]. Оцінка необхідного резерву здійснюється на основі аналізу платоспроможності дебіторів, історії погашення заборгованості та інших релевантних факторів.

Міжнародні стандарти не передбачають окремого стандарту для регулювання дебіторської заборгованості [49].

Точна оцінка довгострокової дебіторської заборгованості має велике значення для правильного відображення фінансових результатів. Принцип обачності в бухгалтерії вимагає використання методів оцінки, які запобігають завищенню вартості активів. Це робить необхідним детальне дослідження реальної оцінки довгострокової дебіторської заборгованості та можливих фінансових втрат від її несвоєчасного погашення, а також коректне відображення цих операцій у бухгалтерських записах.

Довгострокова дебіторська заборгованість оцінюється на основі дисконтованої вартості майбутніх платежів. Якщо така заборгованість супроводжується відсотками, в балансі вона відображається за теперішньою вартістю. Точна оцінка залежить від типу заборгованості та умов її погашення.

На сучасному етапі, через економічну нестабільність, інфляцію та можливість альтернативних інвестицій, оцінка з урахуванням часу є особливо важливою [50, с. 45]. Гроші можуть втрачати свою вартість навіть за нульової інфляції, враховуючи упущені вигоди від інвестування. Витрати та зобов'язання, що виникають у майбутньому, оцінюються з урахуванням їх фактичної або передбачуваної вартості. Якщо підприємство приймає рішення про відстрочку платежу чи реструктуризацію боргів, необхідно переоцінювати дебіторську заборгованість з урахуванням дисконтування.

Дисконтування дозволяє визначити поточний еквівалент майбутніх грошових надходжень, перетворюючи майбутню вартість в теперішню і навпаки. Цей процес допомагає уникнути облікових проблем при продажу дебіторської заборгованості до терміну погашення, оскільки жоден фінансовий агент не

придбає дебіторську заборгованість за номінальною вартістю; угоди зазвичай здійснюються з дисконтом []. Бухгалтер повинен правильно оцінити цей дисконт, оскільки продаж дебіторської заборгованості знижує фінансовий результат компанії, що може призвести до завищення прибутку в періоді продажу і його зниження при реалізації заборгованості.

Згідно з принципом нарахування в бухгалтерії, доходи і витрати визнаються незалежно від грошових потоків, що також включає визнання вимог і зобов'язань. Для довгострокових зобов'язань їх теперішня вартість може бути меншою за номінальну через вартість грошей у часі. Тому для оцінки таких активів і зобов'язань доцільно застосовувати метод дисконтування, який враховує ефективну процентну ставку.

Списання довгострокової дебіторської заборгованості відбувається у випадку, якщо вона стає безнадійною, тобто ймовірність її погашення в майбутньому відсутня [51, с. 36]. Для списання необхідно мати належним чином задокументовані підстави: рішення суду про банкрутство дебітора, закінчення строку позовної давності, відсутність активів у боржника, що підлягають стягненню, та інші подібні обставини. Процедура списання безнадійної заборгованості починається з обґрунтування її безнадійності, що потребує належного документального оформлення. Процедура списання включає підготовку та затвердження рішення керівництва підприємства, яке фіксує факт неможливості стягнення заборгованості і обґрунтовує її списання. Після прийняття рішення, сума безнадійної заборгованості списується з кредиту рахунку 16 і дебетується відповідний рахунок витрат, або списується за рахунок раніше створеного резерву сумнівних боргів. Списана заборгованість продовжує обліковуватися на позабалансовому рахунку протягом встановленого законодавством терміну для можливого подальшого стягнення, якщо майновий стан боржника покращиться.

Довгострокова дебіторська заборгованість впливає на показники ліквідності та платоспроможності підприємства, оскільки вона не може бути швидко конвертована в грошові кошти [52, с. 30]. Наявність значної довгострокової дебіторської заборгованості може вказувати на певні фінансові ризики, пов'язані з кредитною політикою підприємства та потенційною неплатоспроможністю контрагентів. Відокремлене відображення довгострокової дебіторської заборгованості у балансі підвищує прозорість фінансової звітності, що важливо для аналізу фінансового стану підприємства інвесторами, кредиторами та іншими зацікавленими сторонами.

Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), довгострокова дебіторська заборгованість має бути оцінена з урахуванням дисконтування, що відображає вартість грошей у часі [49]. Підприємства, що звітують за МСФЗ, мають дотримуватись принципу обережності, відображаючи тільки ті заборгованості, які мають високу ймовірність погашення. Дисконтована оцінка довгострокової дебіторської заборгованості підкреслює важливість врахування вартості грошей у часі, що є ключовим принципом фінансового обліку, особливо при аналізі довгострокових активів.

Таким чином, облік довгострокової дебіторської заборгованості вимагає ретельного підходу до оцінки, резервування та списання, що забезпечує точність і достовірність фінансової звітності підприємства. Таблиця 2.3, що розглядається, ілюструє ключові операції з обліку дебіторської заборгованості та резерву сумнівних боргів, забезпечуючи чітке розмежування між різними етапами обліку і списання безнадійних боргів. Типова кореспонденція рахунків з обліку безнадійної заборгованості та резерву сумнівних боргів має важливе значення для забезпечення точності фінансової звітності та контролю за фінансовими ризиками підприємства.

Типова кореспонденція рахунків з обліку безнадійної заборгованості та резерву сумнівних боргів відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової

стабільності підприємства, дозволяючи контролювати та мінімізувати ризики, пов'язані з непогашеними боргами. Ефективне використання цих інструментів забезпечує точність фінансової звітності та сприяє прийняттю обґрунтованих фінансових рішень.

Таблиця 2.3

**Типова кореспонденція рахунків з обліку безнадійної заборгованості
та резерву сумнівних боргів**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Нарахований резерв сумнівних боргів	944	38
Списана безнадійна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги за рахунок резерву сумнівних боргів	38	36
У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна сума заборгованості списана з активів на інші операційні витрати	944	36
Відображення дебіторської заборгованості за балансом	071	
Сума відшкодування раніше списаної дебіторської заборгованості включена до складу інших операційних доходів (при відновленні платоспроможності боржника)	36	716
Сума дебіторської заборгованості списується з позабалансового обліку		071
Погашення заборгованості боржником	301, 311	36
У випадку, коли резерв створюється під борг конкретного дебітора з урахуванням його платоспроможності, і потім заборгованість фактично погашається, списується сума створеного резерву	38	719
Списання поточної дебіторської заборгованості, не пов'язаної з реалізацією товарів, робіт, послуг, і визнаної безнадійною	944	37

Джерело: сформовано на основі джерел [43], [53].

Формування резерву є частиною управлінського контролю і дозволяє підприємству покривати потенційні втрати, не чекаючи фактичного непогашення боргів. Це сприяє відповідності принципу обачності в бухгалтерії. Коли

дебіторська заборгованість визнається безнадійною і вже сформований резерв, списання відбувається за рахунок цього резерву. Цей підхід відображає точний розподіл витрат на основі раніше створеного резерву, що дозволяє зменшити вплив безнадійних боргів на поточний фінансовий результат. Це також забезпечує відповідність між витратами і доходами.

Якщо резерв сумнівних боргів виявляється недостатнім для покриття всієї безнадійної заборгованості, різниця списується з активів і відображається як інші операційні витрати. Недостатність резерву підкреслює необхідність періодичного перегляду та коригування резервів для забезпечення точності обліку. Також це дозволяє підприємству адекватно відобразити витрати у звітності.

Дебіторська заборгованість, що визнана безнадійною, може бути відображена за балансом до моменту її списання або погашення. Цей процес забезпечує прозорість в обліку заборгованості і дає змогу відстежувати зобов'язання навіть після визнання їх безнадійними, що є важливим для управлінського контролю.

Якщо дебіторська заборгованість, яка була списана як безнадійна, пізніше відшкодовується, ця сума включається до інших операційних доходів. Включення відшкодованої суми до доходів забезпечує коректне відображення надходжень у фінансових звітах і дозволяє підприємству врахувати ці кошти як позитивний фінансовий результат.

Після списання безнадійної заборгованості, відповідні суми виключаються з позабалансового обліку. Це дозволяє оновити облікові записи і відобразити тільки ті зобов'язання, які ще мають шанс на погашення, що підвищує точність облікових даних.

Якщо резерв був створений для конкретного боргу і цей борг пізніше погашається, резерв на суму боргу списується. Списання резерву при погашенні

заборгованості демонструє правильний підрахунок витрат і доходів, що дозволяє точніше відобразити фінансовий стан підприємства.

Довгострокова дебіторська заборгованість, яка не пов'язана з реалізацією товарів, робіт або послуг і визнана безнадійною, списується як витрати. Списання таких боргів дозволяє підприємству відобразити реальні витрати, пов'язані з непогашеними зобов'язаннями, що сприяє кращій фінансовій прозорості та управлінню ризиками.

Аналіз облікової таблиці демонструє, як підприємство управляє дебіторською заборгованістю та резервами сумнівних боргів через різні облікові операції. Ці процеси сприяють точності фінансової звітності та допомагають підприємству управляти ризиками, пов'язаними з непогашеними боргами. Адекватне формування та коригування резервів, правильне відображення списань та відшкодувань є критично важливими для підтримки фінансової стабільності та прозорості.

Що стосується застосування дисконтування для довгострокової дебіторської заборгованості то воно є важливим, особливо в ситуаціях, коли існують сумніви щодо точності оцінки фінансових активів, для яких грошові виплати відстрочені у часі. Використання дисконтованої вартості в бухгалтерському обліку позитивно впливає на якість фінансової звітності, оскільки довгострокові фінансові активи та зобов'язання відображаються за їхньою ринковою вартістю. У звіті про фінансові результати при цьому показуються нараховані відсоткові доходи або витрати за ефективною відсотковою ставкою, що відповідає принципу економічної доцільності.

Зростання довгострокової дебіторської заборгованості може серйозно вплинути на фінансову стабільність підприємства і навіть стати причиною банкрутства. Причини такого зростання включають неефективну кредитну політику, збільшення обсягу продажів або проблеми з платоспроможністю клієнтів.

Точна оцінка довгострокової дебіторської заборгованості є критично важливою для адекватного відображення фінансових результатів підприємства. Принцип обачності у бухгалтерії передбачає використання методів, які запобігають завищенню активів. Врахування дисконтованої вартості для оцінки довгострокових заборгованостей допомагає уникнути фінансових втрат і забезпечує коректне відображення операцій у бухгалтерських записах.

У сучасних умовах економічної нестабільності, інфляції та можливості альтернативних інвестицій, важливо проводити оцінку з урахуванням часу. Дисконтування дозволяє визначити поточний еквівалент майбутніх платежів і є ключовим для правильного відображення фінансових результатів при продажу дебіторської заборгованості. Цей процес допомагає уникнути облікових проблем і забезпечити точність фінансових звітів.

Облік довгострокової дебіторської заборгованості на ТОВ «КАРЛІТ» орієнтується на прозорість, ефективний контроль та мінімізацію ризиків, зокрема через використання чіткої класифікації, створення резервів, а також активну взаємодію з клієнтами щодо умов виплат.

2.3 Відображення інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності

Відображення інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності є ключовим аспектом для оцінки фінансового стану товариства. Правильне відображення цієї інформації забезпечує точне представлення активів компанії та може вплинути на рішення інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених осіб.

Для ТОВ «КАРЛІТ» відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності є важливим аспектом, оскільки воно відображає реальну

платоспроможність контрагентів і забезпечує точне уявлення про активи підприємства. Правильне класифікування дебіторської заборгованості за термінами (поточна чи довгострокова) та за типом (заборгованість за товарами, послугами чи іншими статтями) сприяє прозорості звітності та дозволяє врахувати всі ризики неповернення. Для ТОВ «КАРЛІТ» це особливо важливо, оскільки наявність точних даних у звітності впливає на рішення інвесторів і кредиторів та допомагає ефективно управляти фінансовими ресурсами.

Формування фінансової звітності на ТОВ «КАРЛІТ» базується на чітких принципах, які забезпечують її точність, достовірність та відповідність чинним вимогам законодавства і стандартам бухгалтерського обліку. Розглянемо їх при формуванні фінансової звітності:

- принцип вірогідності та достовірності передбачає, що фінансова звітність повинна надавати точну та достовірну інформацію про фінансовий стан і результати діяльності підприємства. Це передбачає обов'язкове застосування надійних методів оцінки та обліку, щоб уникнути помилок чи маніпуляцій із даними. Всі фінансові показники повинні бути обґрунтованими і підтвердженими документально;

- принцип повноти окреслює усі суттєві операції і події повинні бути відображені у фінансовій звітності, що дозволяє користувачам звітності отримати повне уявлення про фінансовий стан підприємства. Це означає, що не можна приховувати або опускати інформацію, яка є важливою для прийняття рішень, як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів;

- принцип консистентності (послідовності) вимагає, щоб методи обліку та оцінки, які використовуються для складання фінансової звітності, залишалися однаковими протягом певного періоду. У разі змін у методах обліку, підприємство повинно надавати чітке пояснення причин таких змін і відображати це в примітках до звітності. Це дозволяє забезпечити порівнянність фінансових даних з попередніми періодами;

– принцип нарахування (accrual basis) включає те, що фінансова звітність повинна складатися за принципом нарахування, що означає, що доходи та витрати визнаються в момент їх виникнення, а не у момент грошових надходжень або виплат. Наприклад, дохід від продажу визнається в момент передачі товару або послуги, а не коли фактично отримано гроші;

– принцип обачності ми використовуємо при складанні фінансової звітності підприємство повинно обережно підходити до оцінки ризиків і невизначеності. Це означає, що у разі сумнівів щодо оцінки активів чи зобов'язань, потрібно вибирати методи, які не занижують фінансові результати та не завищують активи;

– принцип взаємозв'язку (порівнянності) потрібен у фінансовій звітності, щоб забезпечити взаємозв'язок між різними фінансовими показниками і періодами. Це дає змогу користувачам звітності відстежувати динаміку змін і оцінювати ефективність управлінських рішень;

– принцип прозорості вказує, що вона є зрозумілою і прозорою для користувачів. ТОВ «КАРЛІТ» має надавати необхідні пояснення та коментарі до окремих статей звітності, що дозволяють краще зрозуміти фінансові результати і стан компанії;

– принцип нейтральності вказує на те, що інформація у фінансовій звітності повинна бути нейтральною, тобто не повинна бути націлена на маніпулювання результатами або на задоволення інтересів окремих осіб чи груп. Це забезпечує об'єктивність і неупередженість даних;

– принцип відповідності та дотримання стандартів потрібен для складання фінансової звітності оскільки у ТОВ «КАРЛІТ» необхідно дотримуватися вимог національних стандартів бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), якщо компанія веде міжнародну діяльність. Це забезпечує узгодженість звітності з вимогами законодавства і міжнародними практиками;

– принцип своєчасності передбачає, що фінансова звітність повинна бути складена та оприлюднена у встановлені строки. Несвоєчасне надання фінансової звітності може негативно вплинути на прийняття важливих управлінських рішень і відносини з інвесторами, кредиторами та іншими контрагентами;

– принцип поділу на поточні та довгострокові активи і включає класифікацію на поточні (які очікується погасити або реалізувати протягом одного року) та довгострокові (які мають термін погашення більше одного року). Це дозволяє користувачам звітності оцінити ліквідність і фінансову стійкість підприємства;

– принцип обліку та фінансової прозорості на ТОВ «КАРЛІТ» включатиме ретельне урахування всі доходи і витрати підприємства, своєчасно їх визнавати та точно відображати в бухгалтерських записах. Для цього підприємство має вести чітку документацію, а також бути готовим до проведення внутрішнього і зовнішнього аудиту;

– принцип забезпечення якості інформації, що міститься у фінансовій звітності, має бути достовірною, чіткою, актуальною та точною, щоб користувачі могли приймати обґрунтовані рішення.

Крім того, для ТОВ «КАРЛІТ» важливо проводити оцінку дебіторської заборгованості за справедливою вартістю, що забезпечує відповідність бухгалтерським стандартам і допомагає уникати завищення активів. У випадку довгострокової дебіторської заборгованості, яка має бути погашена протягом періоду, що перевищує один рік, підприємство може застосовувати метод дисконтування. Це дозволяє врахувати зміну вартості грошей у часі та більш точно відобразити активи у звітності. Для ТОВ «КАРЛІТ» таке оцінювання також допоможе виявити сумнівні борги, щодо яких можна сформувати резерв на рахунку 38 "Резерв сумнівних боргів", що коригує балансову вартість заборгованості на звітну дату.

Ведення ефективного контролю за дебіторами також є важливим для ТОВ «КАРЛІТ», адже значний обсяг непогашеної заборгованості може негативно вплинути на грошові потоки та фінансову стабільність підприємства. Для мінімізації ризиків, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, компанія може встановлювати кредитні ліміти для покупців, аналізувати їхню платоспроможність та регулярно проводити звірки розрахунків. Окрім того, у разі потреби ТОВ «КАРЛІТ» може розглянути можливість факторингу – продажу боргів спеціалізованим компаніям для отримання коштів негайно, що може позитивно відобразитися на обігових коштах і загальному фінансовому стані підприємства.

Дебіторська заборгованість повинна бути класифікована як поточна або довгострокова в залежності від терміну погашення. Поточна заборгованість – це та, яка має бути погашена протягом одного року або операційного циклу, якщо він перевищує рік. Довгострокова заборгованість – це та, що погашена пізніше. Важливо розрізняти заборгованість за товарами, роботами, послугами та інші види дебіторської заборгованості, такі як позики або аванси.

Дебіторська заборгованість підприємства класифікується як актив, оскільки її можна точно оцінити і вона передбачає майбутні економічні вигоди у вигляді доходу після її погашення. Вона визнається разом із доходами від реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг на момент їх відвантаження покупцеві і оцінюється за первісною вартістю, яка визначається контрактною ціною з урахуванням непрямих податків. Облік і розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності залежать від її типу.

Дебіторська заборгованість повинна бути відображена за справедливою вартістю, включаючи резерв сумнівних боргів. Резерв створюється для покриття можливих втрат від непогашених боргів і відображається як зменшення валового значення дебіторської заборгованості. Оцінка може здійснюватися на основі

дисконтованої вартості майбутніх платежів, що особливо важливо для довгострокових заборгованостей.

Доходи від дебіторської заборгованості вважаються на момент реалізації товарів, робіт або послуг, незалежно від фактичного отримання коштів. Безнадійна заборгованість повинна бути списана, а витрати, пов'язані з її списанням, відображені у фінансовій звітності.

Довгострокова дебіторська заборгованість, що супроводжується відсотками, повинна бути відображена за теперішньою вартістю з урахуванням дисконтуючої ставки.

Необхідно надавати детальну інформацію про дебіторську заборгованість у примітках до фінансових звітів. Це може включати розбивку за видами дебіторської заборгованості, інформацію про резерви сумнівних боргів, а також політику оцінки і методи обліку.

Регулярний аналіз дебіторської заборгованості та контроль за її погашенням допомагає вчасно виявляти проблеми з платоспроможністю дебіторів і вживати заходів для їх вирішення.

Правильне відображення дебіторської заборгованості забезпечує не лише точність фінансових звітів, але й сприяє ефективному управлінню фінансовими ресурсами компанії.

Розкриття інформації про активи, джерела їх утворення та господарські операції підприємства у фінансовій звітності регулюється НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [54]. Підприємства можуть не включати окремі статті у фінансові звіти, якщо за звітний період відсутня інформація для їх розкриття (за винятком випадків, коли така інформація була у попередньому періоді). Крім того, вони можуть додавати додаткові статті з переліку фінансової звітності, за умови, що інформація є суттєвою та її оцінка може бути достовірно визначена.

Таким чином, інформація про дебіторську заборгованість розкривається шляхом відображення дебетового сальдо на відповідних рахунках у активній частині форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)». Зокрема, у розділі «Необоротні активи» стаття 1040 «Довгострокова дебіторська заборгованість» відображає заборгованість, яка буде погашена більше ніж через 12 місяців. У розділі «Оборотні активи» наводяться суми поточної дебіторської заборгованості за векселями, розрахунками за продукцію, виданими авансами, а також інші види дебіторської заборгованості, включаючи внутрішні розрахунки.

Інформація про дебіторську заборгованість відображається в балансі за чистою реалізаційною вартістю, тобто з урахуванням резерву сумнівних боргів. У примітках до фінансової звітності також деталізується інформація про стан дебіторської заборгованості, включаючи перелік дебіторів, суми заборгованості, методи визначення резерву сумнівних боргів та класифікацію за строками погашення.

Визнання дебіторської заборгованості як активу у фінансовій звітності за МСФЗ та НП(С)БО можливе лише за виконання двох умов: наявності ймовірності отримання підприємством економічних вигід у майбутньому та можливості достовірного визначення суми заборгованості. Згідно з національними стандартами, припинення визнання дебіторської заборгованості настає, коли закінчився термін позовної давності або коли борг визнано нереальним для стягнення. У таких випадках заборгованість списується за рішенням керівництва підприємства за рахунок резерву сумнівних боргів або фінансових результатів.

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю важливо мати деталізований план рахунків. Це дозволяє створювати звітність та забезпечувати необхідну додаткову інформацію за допомогою субрахунків, які відображають різні аспекти заборгованості, такі як склад, валюта розрахунків, строки погашення, види продукції та наявність забезпечення.

Таким чином, відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності є ключовим елементом бухгалтерського обліку. Точність відображених даних залежить від правильної облікової політики, дотримання відповідних стандартів і законодавчих вимог, а також від ефективного внутрішнього контролю. Важливим аспектом є також своєчасний контроль за термінами погашення заборгованості, що дозволяє покращити ефективність управлінських рішень. Правильна класифікація дебіторської заборгованості і її відображення в обліку забезпечує точність і зрозумілість інформації.

Проте облік дебіторської заборгованості потребує подальшого вдосконалення. Серед основних проблем – необхідність поліпшення нормативно-правової бази, підвищення контролю за станом дебіторської заборгованості на підприємствах і впровадження практики нарахування резервів. Вирішення цих питань сприятиме як покращенню обліку на підприємствах, так і розвитку теоретичних досліджень у цій сфері.

Отже, формування фінансової звітності на ТОВ «КАРЛІТ» ґрунтується на принципах, що забезпечують її достовірність, прозорість, своєчасність та відповідність вимогам законодавства і облікових стандартів. Це дозволить правильно оцінити фінансовий стан підприємства, забезпечити ефективне управління та взаємодію з партнерами і державними органами.

Висновки до розділу 2

Облік, аналіз та точне відображення дебіторської заборгованості є ключовими для підтримки фінансової стабільності підприємства. Використання окремих рахунків для поточної та довгострокової заборгованості, а також оцінка за справедливою вартістю з урахуванням дисконтованої вартості, сприяє реалістичному відображенню фінансового стану. Застосування резервів

сумнівних боргів і регулярний аналіз платоспроможності дебіторів допомагає зменшити ризики непогашення боргів. Відсутність міжнародного стандарту, що регулює дебіторську заборгованість, вимагає від підприємств більшої гнучкості у застосуванні оцінкових методик для забезпечення достовірності фінансової звітності.

Дебіторська заборгованість є важливим елементом фінансової звітності, що відображає стан активів компанії та впливає на оцінку її фінансового становища. Для надання повної картини, вона повинна бути належним чином класифікована як поточна або довгострокова залежно від терміну погашення. Поточна заборгованість зазвичай відноситься до боргів, що мають бути погашені протягом року, тоді як довгострокова заборгованість – пізніше.

Заборгованість ТОВ «КАРЛІТ» визнається активом, адже передбачає майбутні економічні вигоди у вигляді доходу. Вона обліковується за первісною вартістю, яка базується на контрактних цінах з урахуванням непрямих податків, та відображається у фінансовій звітності за справедливою вартістю з урахуванням резерву сумнівних боргів. Такий резерв формується для покриття можливих втрат від непогашених боргів і зменшує загальну вартість дебіторської заборгованості. Безнадійна заборгованість повинна бути списана, а витрати на її списання відображаються у фінансових звітах. Правильне відображення та регулярний контроль за дебіторською заборгованістю сприяють не лише точності звітності, але й підвищують ефективність управління фінансовими ресурсами компанії.

Таким чином, облік і управління дебіторською заборгованістю є критично важливими для фінансової стабільності ТОВ «КАРЛІТ». Визнання заборгованості як активу має здійснюватися відповідно до чітко визначених критеріїв, що гарантують достовірність і своєчасність інформації у фінансовій звітності. Ефективне використання деталізованого плану рахунків дозволяє забезпечити повний і точний облік заборгованості, що сприяє прийняттю

зважених управлінських рішень. Водночас, сучасна практика обліку дебіторської заборгованості потребує подальшого вдосконалення, особливо в частині нормативного регулювання, контролю та формування резервів. Успішне вирішення цих питань підвищить якість фінансової звітності і забезпечить більш точну оцінку фінансового стану ТОВ «КАРЛІТ», що в свою чергу сприятиме їх стійкості та розвитку.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Аналіз дебіторської заборгованості

Аналіз дебіторської заборгованості є ключовим елементом управління розрахунками ТОВ «КАРЛІТ» та важливою частиною внутрішнього контролю за платіжною дисципліною його клієнтів. Основною метою цього аналізу є забезпечення керівництва інформацією для прийняття ефективних рішень, спрямованих на зменшення ризиків не платежів з боку покупців і замовників.

Для проведення аналізу використовуються дані фінансової звітності та детальна бухгалтерська інформація про стан заборгованості на ТОВ «КАРЛІТ». Аналіз має включати як кількісну, так і якісну оцінку.

Кількісний аналіз охоплює визначення частки дебіторської заборгованості в загальних активах ТОВ «КАРЛІТ», дослідження її структури за строками погашення, об'єктами виникнення, ймовірністю повернення, а також формами забезпечення. Аналітичний облік на ТОВ «КАРЛІТ» дозволяє виділити основних боржників і оцінити масштаби їх заборгованості.

Якісний аналіз фокусується на порівнянні дебіторської і кредиторської заборгованості (де бажано, щоб перша перевищувала другу), розрахунку показників оборотності дебіторської заборгованості, а також визначенні частки сумнівної заборгованості.

Отримані результати служать основою для коригування політики взаємовідносин з дебіторами, впровадження заходів для стягнення заборгованості (включаючи судові процеси) та реструктуризації залишків шляхом списання безнадійних боргів на витрати підприємства.

ля аналізу дебіторсько-кредиторської заборгованості доцільно провести економічну оцінку ліквідності активів з урахуванням строків їх реалізації. Це дозволить визначити здатність підприємства швидко конвертувати свої активи в грошові кошти для виконання зобов'язань.

З використанням даних фінансової звітності ТОВ «КАРЛІТ» за період 2021–2023 років, можна виконати аналіз ліквідності підприємства, який відображає фінансову стабільність та можливість покриття поточних зобов'язань. Аналіз рекомендується представити у вигляді табл. 1, де буде вказано різні показники ліквідності, такі як:

Таблиця 3.2

Оцінка ліквідності ТОВ «КАРЛІТ» за 2021–2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р	Відхилення	
				2022-2021 рр	2022-2021 рр.
Коефіцієнт загальної ліквідності	5,09	4,79	4,13	-0,3	-0,66
Коефіцієнт поточної (швидкої) ліквідності	1,80	1,66	1,06	-0,14	-0,6
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,95	0,89	0,41	-0,06	0,48

Джерело: розраховано автором на основі додатку А, Б

Аналізуючи показники ТОВ «КАРЛІТ», можна відзначити, що всі коефіцієнти мають тенденцію до зниження. Водночас, коефіцієнт загальної ліквідності, поточної (швидкої) ліквідності та абсолютної ліквідності на останній звітний період залишаються в межах нормативних значень.

Слід підкреслити, що ліквідність підприємства значною мірою залежить від високих залишків запасів і грошових коштів, що є позитивним чинником для його фінансового становища [55, с. 120].

Аналіз дебіторської заборгованості необхідно проводити за такими основними напрямками:

- аналіз структури оборотних активів і частки дебіторської заборгованості;
- середня тривалість погашення дебіторської заборгованості;
- структура самої заборгованості (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Склад та структура дебіторської заборгованості ТОВ «КАРЛІТ»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р	Відхилення 2022-2021 рр	Відхилення 2023-2022 рр.
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	157,6	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	23,3	134,2	-	+110,9	-
Інша поточна заборгованість	324,5	135,2	295,2	-29,3	+160,0
Усього:	505,4	269,4	295,2	-236	+25,8

Джерело: розраховано автором на основі додатку А, Б.

Аналізуючи дані табл. 3.2, можна зробити висновок, що дебіторська заборгованість займає значну частку в оборотних активах ТОВ «КАРЛІТ». Найбільша частка цієї заборгованості припадає на іншу поточну заборгованість. У 2022 році вона зменшилася на 29,3 тис. грн порівняно з 2021 роком, а в 2023 році зросла – на 160 тис. грн порівняно з 2022 роком, що вказує на негативну тенденцію.

Що стосується заборгованості за товари, роботи та послуги, важливо відзначити, що підприємства прагнуть співпрацювати з клієнтами, які вчасно сплачують свої рахунки, незалежно від наявності заходів контролю, які підприємство запроваджує для мінімізації ризиків продажу неплатоспроможним покупцям.

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю, керівництву ТОВ «КАРЛІТ» доцільно класифікувати цю заборгованість за строками погашення, що дозволить краще контролювати розрахункові операції.

Щодо заборгованості за розрахунками з бюджетом, то у 2022 році порівняно з 2021 роком вона зросла на 110,9 тис. грн, що було негативним показником для підприємства, а в 2023 році її взагалі ліквідували.

На основі даних фінансової діяльності ТОВ «КАРЛІТ» проведемо аналіз оборотності дебіторської заборгованості, який буде представлено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Аналіз оборотності дебіторської заборгованості ТОВ «КАРЛІТ»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	39	41	52
Тривалість погашення дебіторської заборгованості, днів	9	8	7
Відношення середньої величини дебіторської заборгованості до чистого прибутку	3	3	4
Частка сумнівної заборгованості в загальному обсязі заборгованості, %	15,5	17,3	28,2

Джерело: розраховано автором на основі додатку А, Б

На основі проведених розрахунків можна зробити висновок, що найгірший стан розрахунків з дебіторами спостерігався у 2021 році. Середній період погашення дебіторської заборгованості складав 9 днів, що є найвищим показником за весь аналізований період. Протягом трьох років частка сумнівної дебіторської заборгованості поступово збільшувалась і в 2023 році досягла 28,2 % від загальної суми дебіторської заборгованості. Крім того, зростання частки дебіторської заборгованості в загальній структурі оборотних активів може спричинити зниження їх ліквідності, що, своєю чергою, негативно вплине на фінансовий стан підприємства.

Узагальнивши дослідження науковців, були систематизовані основні характеристики процесу управління дебіторською заборгованістю підприємства табл 3.4.

Таблиця 3.4

Основні характеристики процесу управління заборгованостями підприємства

Характеристики	Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями
Об'єкт	Економічні відносини з контрагентами у процесі поточної діяльності із приводу надання та отримання відстрочок платежу за товарними і розрахунковими операціями
Суб'єкт	Фінансові менеджери
Основні (базові, стратегічні) цілі	Оптимізація прибутку (операційного) і розміру вільних коштів
Інструменти реалізації	Політика управління фінансовими (грошовими) потоками
Принципи	Системність, комплексність, ясність і прозорість відносин, маневреність, відповідальність, погодженість
Етапи	Залучення, формування, інкасація, рефінансування
Методи	Аналітичні, планування, бюджетування, синхронізації

Джерело: [58, 59, с. 124].

Основними методами управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є аналіз замовлень, оформлення розрахунків, встановлення характеру дебіторської та кредиторської заборгованості, аналіз заборгованості за видами продукції для виявлення невігідних позицій для інкасації, оцінка реальної вартості наявної дебіторської та кредиторської заборгованості, списання безнадійних боргів, контроль співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, визначення конкретних розмірів знижок за дострокову оплату та оцінка можливості факторингу – продажу дебіторської заборгованості.

Отже, основними умовами для впровадження ефективного управління дебіторською заборгованістю є: забезпечення безперервної роботи підприємства, зменшення обсягів вільних поточних активів, що призводить до зниження витрат на їх фінансування; прискорення обігу оборотних активів; максимізація прибутку

підприємства при збереженні ліквідності; а також підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

3.2 Управління дебіторською заборгованістю як інструмент зменшення фінансових ризиків

Ефективне управління дебіторською заборгованістю є одним із важливих чинників, що впливають на фінансову ліквідність підприємств. Часті випадки несплати боржниками своїх зобов'язань потребують постійного моніторингу та вжиття заходів щодо стягнення заборгованостей. Управління дебіторською заборгованістю охоплює планування, контроль та дії на етапах попередження проблем, відстеження платежів і стягнення боргів, що вимагає ретельного оцінювання платоспроможності клієнтів і обґрунтованості надання кредиту.

Щоб підвищити обсяги продажів, дедалі частіше застосовують більш гнучкі умови оплати, а питання прострочених платежів не завжди отримують належну увагу. Це призводить до того, що постачальник фактично стає кредитором, стикаючись із значними та прихованими ризиками.

За договором між постачальником, який виступає кредитором, і клієнтом як позичальником, заборгованість виникає внаслідок надання грошових коштів або виконання зобов'язань за векселем. Якщо компанія має надмірну дебіторську заборгованість, варто приділити увагу вдосконаленню системи фінансового управління, зокрема політиці керування цією заборгованістю. Ефективне її управління сприяє збільшенню прибутковості. Хоча повністю позбутися дебіторської заборгованості неможливо, потрібно максимально її скорочувати.

Малі підприємства суттєво відрізняються від великих, не будучи їх зменшеними копіями, і ці відмінності, зокрема, стосуються управління дебіторською заборгованістю. Перша важлива відмінність полягає у поєднанні

власності та управління в одній особі – власнику бізнесу. Друга – це обмежені ресурси, як фінансові, так і управлінські. Оскільки управління ТОВ «КАРЛІТ» має специфічний характер, традиційні інструменти, що використовуються великими підприємствами, не завжди ефективні для малих підприємств. Низький рівень фінансових навичок на ТОВ «КАРЛІТ», ускладнює управління кредитами. Управління торговими кредитами на ТОВ «КАРЛІТ» показало, що вони часто залежать від фінансування постачальників через обмежений доступ до кредитних ринків, а пропозиція товарних кредитів є результатом як потреб клієнтів, так і стратегії постачальників, але вона несе ризики, особливо в умовах поточного фінансового клімату.

Керування дебіторською заборгованістю передбачає комплекс заходів, які спрямовані на запобігання фінансовим проблемам через наявність сумнівних боргів, та зменшення кількості клієнтів, які не виконують свої зобов'язання.

Існують різні способи боротьби з надмірною дебіторською заборгованістю, зокрема використання торгового кредиту. Торговий кредит дозволяє частково або повністю покрити заборгованість за рахунок прибутків від реалізації поставленого товару, водночас сприяючи тіснішій співпраці між постачальником і клієнтом у питаннях збуту [60, с. 208].

На практиці часто виникають конфлікти між відділом продажів і управлінням дебіторською заборгованістю. Менеджери з продажів відповідають за виконання планів і досягнення прибутку, тоді як керування дебіторською заборгованістю зосереджене на зниженні ризиків. Тому важливо чітко визначати функції кожного з підрозділів, щоб уникнути суперечностей.

Ефективна кредитна політика передбачає, що терміни надання кредиту клієнтам мають відповідати умовам, за якими підприємство отримує кредит від своїх постачальників. Якщо терміни та суми дебіторської заборгованості перевищують показники кредиторської, підприємству може знадобитися залучення додаткових коштів для її фінансування. Кредитна політика повинна

охоплювати дві основні складові: формування дебіторської заборгованості та її інкасацію, детально регламентуючи ці процеси.

Управління формуванням дебіторської заборгованості варто здійснювати за певним алгоритмом, що включає кілька етапів. Перш за все, потрібно визначити стратегію розвитку підприємства, адже стратегія розширення ринку потребує більшого кредитного ліміту, ніж стратегія збереження існуючих позицій. Важливо також зберігати ліквідність компанії та враховувати кредитні ризики.

Планування заборгованості має починатися з розробки збутової політики, що дозволяє обрати оптимальні параметри дебіторської заборгованості. Якщо стратегія компанії змінюється, це впливає на процес управління заборгованістю, і його необхідно переглядати.

Наступний крок – визначення цілей управління дебіторською заборгованістю, які можна розділити на дві частини: використання дебіторської заборгованості для стимулювання продажів та заходи для мінімізації ризику появи прострочених або безнадійних боргів. Подальше планування залежить від пріоритетів компанії.

Етапи управління включають розробку кредитної політики, яка повинна враховувати не лише платоспроможність клієнтів, але й ринкові умови. Під час економічного спаду підприємству варто пом'якшити кредитні умови, навіть якщо це підвищує ризик збільшення безнадійних боргів, адже жорстка кредитна політика в такій ситуації може бути не вигідною.

На цьому етапі необхідно встановити такий рівень дебіторської заборгованості, який би був оптимальним: нижчий рівень є неможливим для бізнесу, а вищий – не вигідним з економічної точки зору.

Другий етап полягає в аналізі клієнтів. Важливо дослідити їх кредитну історію та оцінити платоспроможність. Незважаючи на те, що малі підприємства зазвичай не розкривають внутрішню інформацію, варто вивчати їх попередній

досвід отримання кредитів: суми, терміни та своєчасність виплат. Для цього можна звернутися до спеціалізованих фірм, які займаються збором таких даних. Хоч витрати на цю роботу незначні, вони можуть значно зменшити ризики, пов'язані з безнадійною заборгованістю.

Цей етап також передбачає формування системи умов кредитування, яка включає вимоги до кредитів та показники для оцінки платоспроможності клієнтів. Важливо отримати точну інформацію щодо фінансового стану потенційних клієнтів. Корисними джерелами інформації можуть бути:

- фінансові й бухгалтерські дані;
- обсяги продажів і наявність філій;
- комерційна інформація;
- банківські звіти;
- фінансові звіти;
- торговий реєстр;
- прес-релізи та інші публікації.

Проблеми з ліквідністю зазвичай не є короткостроковими, тому необхідно постійно моніторити фінансовий стан клієнтів, щоб мінімізувати ризик безнадійних боргів.

Для оцінки кредитоспроможності клієнтів доцільно застосовувати систему оцінки за балами, яка допомагає визначити рівень ризику для кожного покупця.

Управління дебіторською заборгованістю має на меті запобігання простроченим платежам і забезпечення їх своєчасного повернення, що сприяє підтримці фінансової ліквідності та конкурентоспроможності підприємства [61, с. 74]. Цей процес охоплює зниження ризиків угод з контрагентами (страхування комерційних кредитів), постійний моніторинг платежів та проведення переговорів із боржниками, а також методи повернення заборгованості. Оскільки ТОВ «КАРЛІТ» стикаються з обмеженими можливостями вимагати певних умов

у клієнтів, важливим є запровадження системи оцінки надійності партнерів і контролю їх платіжної дисципліни.

У разі прострочення платежів, можливі заходи включають продаж боргів факторинговим компаніям або звернення до колекторів, а також списання безнадійних боргів, які підлягають амортизації. Додатково, підприємства можуть стягувати відсотки за прострочені платежі для покриття витрат через затримки.

У ТОВ «КАРЛІТ» найбільш поширеною є заборгованість терміном до 60 днів. Система управління дебіторською заборгованістю є досить складною, оскільки вона часто залежить від завершених робіт і надходження платежів від державних чи місцевих органів влади. Кредитна політика ТОВ «КАРЛІТ» передбачає використання різноманітних інструментів, які застосовуються залежно від ризикованості контрагентів. Ці інструменти включають узгоджені умови оплати, знижки та встановлення кредитних лімітів.

Керівник ТОВ «КАРЛІТ» наголошує на важливості перевірки нових клієнтів на платоспроможність. Проте, він часто не вдається до додаткових заходів безпеки, оскільки це може обмежити кількість потенційних клієнтів. Страхування кредитів чи використання факторингу для них є фінансово не вигідними через їх масштаби діяльності.

Через зростання обсягів заборгованості керівники підкреслили потребу в необхідності ретельної перевірки фінансового стану нових клієнтів і співпраці з бюро економічної інформації для перевірки контрагентів та внесення ненадійних клієнтів до відповідних реєстрів.

Модель самостійного стягнення через онлайн-ресурси виявилася ефективною для нашого підприємства, оскільки це допомагає знизити витрати й отримати підтримку в юридичних аспектах. Важливо, щоб процес стягнення заборгованості був добре організованим, адже від цього залежить, чи буде процес успішним. Несвоєчасні платежі призводять до додаткових витрат на відсотки та,

в деяких випадках, до призупинення постачання, що змушує ТОВ «КАРЛІТ» звертатися за банківськими кредитами.

Наслідки несвоєчасних платежів також впливають на інвестиційні можливості ТОВ «КАРЛІТ», обмежуючи їх подальший розвиток і здатність виконувати замовлення.

На основі опитувань керівника було зібрано дані щодо заходів зменшення ризику при співпраці з контрагентами.

Процедура досудового врегулювання може тривати від кількох тижнів до кількох місяців. На цьому етапі кредитор може спробувати самостійно або через посередників стягнути заборгованість із боржника. Основним інструментом досудового врегулювання є платіжна вимога, в якій зазначається сума боргу, його джерело та встановлюється термін для погашення [62, с. 81]. Якщо боржник не виконує вимоги, справа може бути передана до суду. Також боржнику можуть пригрозити включенням його до Державного реєстру боржників, що може негативно вплинути на його репутацію, змусивши його швидше виконати свої зобов'язання.

У разі невдалої досудової процедури наступним етапом стає судовий розгляд. Кредитор подає позов до суду з метою отримання платіжного наказу, який зобов'язує боржника погасити заборгованість разом із судовими витратами протягом двох тижнів від дня отримання наказу. Платіжний наказ може бути виданий у спрощеній або повній судовій процедурі, залежно від рішення кредитора і наданих ним документів, що підтверджують наявність боргу.

Завершальний етап – це виконавче провадження, яке ініціюється кредитором на підставі рішення суду або іншого виконавчого документа. Судовий виконавець здійснює примусове стягнення боргу відповідно до наданих кредитором вказівок і чинного законодавства. Успіх виконавчого провадження часто залежить від знання кредитором майна боржника, яке може бути використане для стягнення. Виконавчі дії можуть включати арешт банківських

рахунків, рухомого та нерухомого майна, а також дебіторської заборгованості боржника перед іншими суб'єктами.

Якщо всі спроби стягнення виявляються безуспішними, ТОВ «КАРЛІТ» може списати заборгованість відповідно до законодавчих норм про бухгалтерський облік та оподаткування.

На основі проведеного аналізу слід визначати умови кредитування, зокрема терміни надання кредиту та відсоток знижок. Можливість подовження термінів кредиту може бути доступною для постійних клієнтів або тих, хто має відмінну репутацію. Рівень знижок варіюватиметься залежно від терміну кредиту: чим довший період, тим менша знижка.

Основні критерії для оцінки кредитоспроможності клієнтів включають:

- готовність платити, оскільки клієнт може виконати свої зобов'язання, оскільки його фінансове становище стабільне, але може затримувати оплату через внутрішні або зовнішні причини, такі як проблеми з грошовими потоками чи валютні обмеження.

- неможливість платити, оскільки клієнт бажає виконати зобов'язання, але через відсутність коштів не може цього зробити [63, с. 36].

Також слід враховувати такі ключові показники протягом тривалого часу:

- обсяги витрат на довгострокові зобов'язання.
- кількість надісланих нагадувань за певний період.
- середня тривалість дебіторської заборгованості.
- способи оплати клієнтом (чек, банківський переказ тощо).
- кількість клієнтів, які платять вчасно або із затримками.
- обсяг списаної дебіторської заборгованості [64, с. 92].

Третій етап передбачає впровадження кредитної політики. Після проведення розрахунків на попередніх етапах необхідно розпочати роботу з клієнтами. Важливо, щоб клієнт усвідомлював, що його дебіторська

заборгованість знаходиться під постійним моніторингом. Відповідальна особа повинна надавати консультації з цього питання.

Причини відмови у наданні кредиту можуть бути такими:

- дебіторська заборгованість має довгостроковий характер.
- запропонована ставка знижки є занадто низькою для клієнта.
- клієнт має сильні ринкові позиції, що дозволяють йому порушувати строки платежів.
- низька якість продукції спричиняє постійні скарги.
- клієнт навмисно висуває необґрунтовані претензії щодо якості продукції для відтермінування оплати.

Четвертий етап полягає в аналізі результатів впровадженої кредитної політики. Оборотноість дебіторської заборгованості оцінюється та порівнюється з попередніми періодами. У разі покращення показників політика може залишатися без змін, а якщо результати незадовільні – проводиться її корекція.

Отже, ефективне управління дебіторською заборгованістю є критично важливим для підтримки адекватного рівня фінансової ліквідності та мінімізації витрат. Керівництво підприємств має обрати оптимальну стратегію управління дебіторською заборгованістю.

Варто розуміти, що надто жорстка політика може призвести до втрати клієнтів, що, в свою чергу, негативно вплине на обсяги продажів і, відповідно, на дебіторську заборгованість. Якщо ж кредитна політика є надто м'якою, це може призвести до зростання продажів, але з'являться ризики виникнення безнадійних боргів і додаткових витрат на їх обслуговування.

Для стягнення дебіторської заборгованості ТОВ «КАРЛІТ» використовують судові процедури та м'які методи, такі як надсилання нагадувань і попереджень, а також інколи фіксують боржників у відповідних реєстрах. Водночас керівник визнає, що недостатньо уваги приділяється профілактиці

виникнення простроченої дебіторської заборгованості, хоча не всі інструменти, доступні для цього.

Загалом усвідомлення необхідності ефективного управління дебіторською заборгованістю на ТОВ «КАРЛІТ» є високим, однак це управління не завжди є ефективним. Тому існує потреба в подальшому дослідженні методів і інструментів, які використовують для управління дебіторською заборгованістю.

3.3 Напрями удосконалення обліку і аналізу дебіторської заборгованості

У сучасних умовах підприємства часто можуть виконувати господарські операції, які не є звичайними для їх основної діяльності, мають нерегулярний характер і можуть містити ознаки фіктивності. Наприклад, наприкінці звітного періоду підприємства можуть переказати аванс контрагенту, але замість товарів чи послуг у наступному періоді отримує повернення цього авансу. Такі операції здебільшого проводяться між підприємствами, пов'язаними спільними власницькими інтересами, з метою штучного збільшення вартості активів, зміни їхньої структури або зменшення податкових зобов'язань. Заборгованості, що виникають у таких випадках, зазвичай штучно створені й можуть бути погашені на початку наступного звітного періоду або конвертовані у фінансові інструменти, такі як векселі чи інші цінні папери.

Оскільки управління такими заборгованостями здійснюється за заздалегідь встановленим порядком, важливо відокремлювати їх від загальної суми заборгованості підприємства. Це потребує додаткової класифікації заборгованостей за ознакою «природа виникнення», що дозволяє поділити їх на об'єктивні та штучно створені.

Ця класифікація дозволяє краще розуміти природу різних видів дебіторської та кредиторської заборгованості, узгоджується зі структурою

бухгалтерського балансу та забезпечує необхідну інформацію для прийняття управлінських рішень щодо заборгованості.

Облік дебіторської та кредиторської заборгованості в Україні регулюється такими нормативними актами, як Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [25], НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [10], НП(С)БО 11 "Зобов'язання" [65], НП(С)БО 13 "Фінансові інструменти" [66], а також Податковий кодекс України [24]. Однак у практиці обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей є низка проблем, що потребують вирішення. Основні проблеми обліку заборгованості подані на рис. 3.1.

Для покращення системи обліку заборгованості можна запропонувати наступні кроки:

- внести зміни до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», щоб чітко розмежувати поняття короткострокової та довгострокової дебіторської заборгованості, оскільки на сьогодні вони обліковуються на різних рахунках, що не зазначено у стандарті.
- використовувати міжнародні стандарти для оцінки дебіторської заборгованості.
- регулярно контролювати співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю, оскільки значний дисбаланс між ними може загрожувати фінансовій стабільності підприємства.
- застосовувати методи оплати дебіторської заборгованості, як факторинг і форфейтинг, що допоможе швидше перетворювати заборгованість у ліквідні активи.
- створювати резерв на сумнівні борги та визначити процедуру його формування в обліковій політиці підприємства. Це дозволить відстежувати суми сумнівної та списаної заборгованості, а також ефективніше керувати боргами.

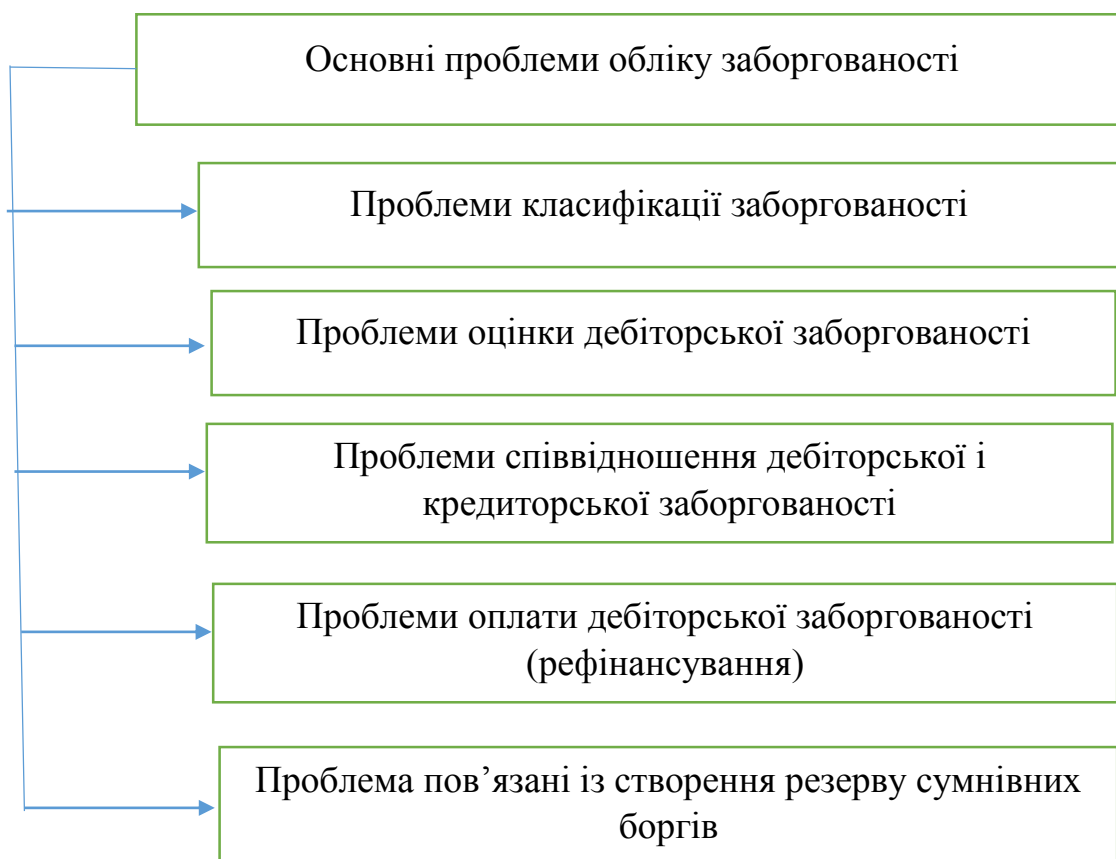

Рис. 3.1. Основні проблеми обліку заборгованості

Джерело [67, с. 50].

Для податкового обліку доцільно запропонувати додаткову класифікаційну ознаку дебіторської заборгованості – податковий статус контрагента. За цією ознакою можна виділити заборгованість платника ПДВ, неплатника ПДВ, платника податку на прибуток, платника єдиного податку та неприбуткової організації. Виділення таких видів дебіторської заборгованості дозволить покращити інформаційне забезпечення управління договірним процесом на підприємстві [68, с. 15]. У рамках дотримання розрахунково-платіжної дисципліни доцільно класифікувати дебіторську заборгованість за контрагентами бізнес-процесів підприємства на дебіторську заборгованість покупців та постачальників. Остання виникає через принцип бухгалтерського обліку –превалювання сутності над формою, згідно з яким «операції

обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми».

ТОВ «КАРЛІТ» розробляє власну облікову політику, дотримуючись норм чинного законодавства України. Відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року та Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, на підприємстві видано Наказ про облікову політику.

Щодо дебіторської заборгованості, у цьому наказі зазначені такі ключові положення:

1. Вести облік розрахунків з покупцями та постачальниками по кожному контрагенту за укладеними договорами.

2. Для забезпечення точності даних у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності здійснювати інвентаризацію активів і зобов'язань відповідно до Наказу № 879.

3. Для формування резерву сумнівних боргів використовувати метод абсолютної суми сумнівної заборгованості.

4. Проводити аналіз платоспроможності окремих дебіторів у межах щорічної інвентаризації перед складанням фінансової звітності.

На 01.01.2024 р. на балансі ТОВ «КАРЛІТ» було відображено таку дебіторську заборгованість:

1. Заборгованість за виданими авансами – 346 825,75 грн.

2. Розрахунки з підзвітними особами – 18 016,49 грн.

Важливим аспектом управління оборотним капіталом є аналіз співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованостями. У міжнародній практиці обліку та аналізу широко використовується порівняння цих двох видів заборгованостей як один з ефективних аналітичних методів.

Для проведення надійного аналізу заборгованості з метою її оптимізації облікові реєстри повинні збирати інформацію про розрахунки з дебіторами з

необхідною деталізацією та узагальненням. На сьогодні в обліку недостатньо деталізуються і не співвідносяться різні види дебіторської заборгованості в загальному контексті.

Наступним кроком у вдосконаленні обліку дебіторської заборгованості є формування резерву сумнівних боргів і встановлення порядку його розрахунку в обліковій політиці підприємства. Вибір і застосування правильного методу для розрахунку резерву забезпечить підприємству можливість покривати безнадійні заборгованості.

Класифікація дебіторської заборгованості за термінами також сприятиме уникненню проблем з неплатоспроможністю покупців і замовників. Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості є важливим елементом контролю за оптимальним співвідношенням між ними, що впливає на фінансову стабільність підприємства. Значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською може загрожувати фінансовій стійкості компанії і вимагати залучення додаткових джерел фінансування. У деяких випадках доцільно впроваджувати обмеження на дебіторську заборгованість, як у загальному обсязі, так і на кожного окремого дебітора, з періодичним переглядом встановлених граничних сум.

Систематична інвентаризація дебіторської заборгованості є ефективним інструментом її обліку. Основною метою цієї інвентаризації є перевірка заборгованості на предмет строку позовної давності, що дозволяє визначити, чи слід визнати її безнадійною та списати. Добре налагоджена система взаємовідносин із дебіторами через механізм інвентаризації забезпечить контроль за своєчасністю та повнотою їхніх платежів. В міжнародній практиці інвентаризація заборгованості здійснюється незалежними аудиторами як вибірковою, так і суцільною метою.

Запропоновані напрямки удосконалення обліку дебіторської заборгованості є загальними рекомендаціями. Кожне підприємство, з

урахуванням обсягів і специфіки своєї діяльності, самостійно обирає способи поліпшення обліку та контролю за дебіторською заборгованістю. Для великих господарюючих суб'єктів доцільно створювати внутрішні служби контролю, які надаватимуть оперативну інформацію про суми заборгованості, дебіторів та терміни їх погашення. Такі служби сприятимуть покращенню комунікації між відділами збуту, постачання та бухгалтерії, а також забезпечать своєчасну передачу первинних документів і правильність обліку. Наявність актуальної інформації дозволить керівництву підприємства приймати своєчасні та ефективні управлінські рішення.

Висновки до розділу 3

Аналіз дебіторської заборгованості є ключовим елементом у структурі обліку ТОВ «КАРЛІТ», спрямованим на забезпечення фінансової стабільності та управління ризиками не платежів. Результати аналізу дозволяють компанії виявити основних боржників, структурувати заборгованість за строками погашення та оцінити ймовірність повернення боргів. Це забезпечує ефективне планування фінансових потоків і стабільне фінансування операційної діяльності підприємства.

Кількісний та якісний аналіз дебіторської заборгованості також допомагає виявити потенційні проблеми в роботі з клієнтами, визначити ефективність системи платіжної дисципліни та скоригувати стратегію взаємодії з контрагентами. Якісний аналіз, наприклад, дає змогу оцінити ліквідність активів і визначити оборотність заборгованості, що є важливим для виявлення можливостей швидкого перетворення активів у грошові кошти.

Кожен етап аналізу має однакове значення, тому не можна їх ігнорувати або пропускати. Особливу увагу потрібно приділити другому етапу аналізу,

оскільки глибокий аналіз допомагає відсіювати ненадійних клієнтів і захищати компанію від можливих фінансових втрат. Важливо створити систему показників, яка відслідковуватиме зміни в платоспроможності клієнтів у довготривалій перспективі. Крім того, слід шукати нові шляхи для вдосконалення кредитної політики, адже наявні підходи можуть не охоплювати всі ризики, що виникають в умовах економічної нестабільності.

Запровадження додаткової класифікаційної ознаки дебіторської заборгованості за податковим статусом контрагентів є ефективним кроком, який сприятиме підвищенню рівня інформаційного забезпечення управління договірними відносинами на підприємстві. Ця пропозиція дозволить не лише враховувати юридичні зобов'язання щодо податкових вимог, але й забезпечити більш прозоре та зрозуміле відображення фінансових операцій, пов'язаних із різними типами дебіторської заборгованості. Завдяки цьому ТОВ «Карліт» матиме можливість ефективніше контролювати розрахунки з різними категоріями дебіторів.

Таким чином, облік дебіторської та кредиторської заборгованості є важливим елементом фінансового обліку, що вимагає чіткої класифікації заборгованостей за їхньою природою виникнення. Це дозволить керівникам підприємств обирати оптимальні методи управління заборгованістю та покращити фінансовий стан компанії.

ВИСНОВКИ

Важливу роль у підвищенні ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємства відіграє його обліково-аналітичне забезпечення. Аналіз наукових досліджень показав різні підходи до визначення терміну "дебіторська заборгованість", що дозволило виділити економічний, обліковий та юридичний аспекти цього поняття.

Економічний підхід розглядає дебіторську заборгованість як стан розрахунків і форму товарного кредитування. Обліковий підхід зосереджується на її відображенні у фінансовій звітності. Юридичний підхід базується на концепції боргу. Ці підходи допомагають всебічно зрозуміти сутність дебіторської заборгованості і уникнути її неправильного або неповного трактування.

З метою підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю ми доповнили та систематизували класифікаційні ознаки цього поняття. Пропонується додати такі ознаки, як податковий статус боржника та типи контрагентів у бізнес-процесах підприємства. Це підкреслює різноманітність дебіторської заборгованості і допомагає чіткіше визначити заборгованість, яка потребує управління.

Процес стягнення боргу складається з трьох окремих етапів, а саме: перший – це мирне стягнення боргу, яке вимагає оплати кредитором найменші витрати на стягнення дебіторської заборгованості; другий етап – судове стягнення боргу, який характеризується найбільшим попитом на капітал; завершальний етап, після отримання юридичної сили виконавчий припис – це примусове стягнення дебіторської заборгованості у співпраці з судовим виконавцем. Всі дії, що здійснюються на кожному етапі стягнення заборгованості, кредитори можуть здійснювати провадження самостійно або за часткової співпраці зі спеціалізованими установами зі стягнення боргів або це вирішить аутсорсинг.

Важливим аспектом ефективного управління є облік і контроль за часткою сумнівної заборгованості та проведення заходів для її мінімізації. Згідно з результатами аналізу, ТОВ «КАРЛІТ» має можливість вдосконалювати політику роботи з дебіторами, впроваджувати більш жорсткі умови співпраці та використовувати заходи для своєчасного стягнення боргів, що позитивно впливає на ліквідність і фінансову стабільність компанії.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю має вирішальне значення для забезпечення стабільної фінансової діяльності підприємства. Стратегічний підхід до цього процесу допомагає підтримувати ліквідність, а також знижує ризики, пов'язані із несвоєчасними платежами або невиконанням фінансових зобов'язань. Використання гнучких умов кредитування для стимулювання продажів і розширення ринку є виправданим у багатьох випадках, однак надмірне накопичення дебіторської заборгованості може призвести до дефіциту коштів, що ускладнить виконання зобов'язань перед постачальниками та іншими партнерами. Важливо забезпечити баланс між кредитною політикою та захистом інтересів підприємства, зокрема через чітке планування і моніторинг дебіторів.

Крім того, для підприємства важливою є систематична інвентаризація та класифікація дебіторської заборгованості з подальшим аналізом платоспроможності дебіторів. Такий підхід дозволяє уникнути проблем із неплатоспроможністю та підтримувати оптимальне співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю. Удосконалення облікової політики через застосування резервів для сумнівних боргів та контролю їх обсягу стане важливим інструментом для покращення фінансової стійкості підприємства та запобігання втратам, пов'язаним із можливими не платежами.

Для підвищення ефективності управління заборгованістю малим підприємствам доцільно розробити власні підходи, адаптовані до специфіки їхньої діяльності, оскільки традиційні методи великих компаній не завжди є

оптимальними. Впровадження автоматизованих систем обліку та контролю за станом заборгованості дозволяє оперативно відслідковувати платежі та платоспроможність клієнтів, що є важливим елементом в управлінні торговими кредитами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарчук Н.В., Васильєва Л.М. Теоретико-методичні основи бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 16. С. 135–138.
2. Мисака Г.В., Шарманська В.М. Бухгалтерський облік : навчально-методичний посібник. Київ, 2015. К.: Центр учбової літератури, 2007. 400 с.
3. Сопко В.В., Бойко О.В., Кучер М.І. Бухгалтерський облік: фінансовий та внутрішньогосподарський. К.: Фенікс, 2011. 468 с.
4. Дубровська Є.В. Формування підходів щодо класифікації дебіторської заборгованості. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2009. № 5. С. 18–23.
5. Дубровська Є.В. Дослідження сутності поняття «Дебіторська заборгованість». *Вісник Сумського державного університету. Серія : Економіка*. 2009. № 2. С. 202–205.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40–44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
7. Пономаренко Н.М. Організація обліку дебіторської заборгованості: управлінські та методичні засади. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 12. Ч. 3. С. 203–206.
8. Пінчук Т.А., Стефанович Н.Я. Кумейко А.В. Економічна характеристика дефініції «дебіторська заборгованість» та методологічні підходи до її класифікації. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2151/2080>
9. Новікова Н.М. Методичні підходи до класифікації дебіторської заборгованості підприємства. *Вісник Львівської державної фінансової академії. Економічні науки*. 2005. № 9. С. 203–211.

10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджено наказом Міністерства фінансів України № 273 від 08. 10.1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

11. Сидоренко О.О. Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 32. С. 449–456. URL: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/18501/%d0%92%d0%b8%d0%b7%d0%b0%d0%bd%%d1%8f.pdf?sequence=1&isAllowed=y11>

12. Гончарук Р. П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2012. № 1(59). С. 48–51.

13. Pietrzak, M., & Krawczyk, K. (2019). *The Influence of Credit Risk Management on the Financial Stability of Polish Enterprises*. *Journal of Financial Management*, 34(2), 114–130.

14. Gierusz, B. (2020). Polish Accounting Regulations and Their Impact on Accounts Receivable Management. *Accounting and Finance Review*, 52(4), 201–218.

15. Szczepaniak, R., & Kowalska, E. (2018). Challenges in Managing Receivables in Polish SMEs. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 25(3), 456–472.

16. Nowak, M. (2021). Accounts Receivable as a Factor in Liquidity Management for Polish Companies. *Financial Analysis Journal*, 39(1), 89–102.

17. Jakubczyk, B. (2022). The Impact of IFRS Adoption on Receivables Reporting in Poland. *International Journal of Accounting Standards*, 44(6), 303–320.

18. Wawrowski, L. (2023). *Strategic Approaches to Receivables Accounting in Poland: A Comparative Study*. *Journal of Contemporary Accounting Research*, 31(5), 215–229.

19. Novák, J., & Král, B. (2019). Accounts Receivable Management and Financial Stability in Czech SMEs. *Journal of Finance and Accounting*, 45(3), 178–194.
20. Váchová, M. (2021). The Impact of Czech Accounting Standards on Receivables Management. *Czech Journal of Economics and Finance*, 61(4), 334–349.
21. Sýkora, P., & Vondráček, K. (2020). Receivables Valuation and Risk Assessment in Czech Enterprises. *International Journal of Business and Economics*, 32(2), 126–141.
22. Šrámek, R. (2022). Adoption of IFRS and its Effects on Receivables Accounting in the Czech Republic. *Accounting Standards Journal*, 48(1), 29–47.
23. Hála, J., & Machová, I. (2018). Receivables Management Strategies in Czech Corporations: An Empirical Study. *Economic Review*, 55(3), 255–269.
24. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, із змінами і доповненнями станом на 01.01.2024 року : (відповідає офіційному текстові). Київ: Правова єдність, 2024. 480 с.
25. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV: станом на 19.07.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#top>.
26. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 №1404-VIII. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
27. Кодекс України з процедур банкрутства. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.
28. Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) 9 "Фінансові інструменти". (2014). Лондон: Фонд міжнародних стандартів фінансової звітності. URL: <https://www.ifrs.org>.
29. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: zakon.rada.gov.ua.

30. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі : практич. посібник. Київ : Лібра, 2007. 840 с.

31. Майборода О.Є., Косарева І.П., Корабейнікова І.О. Характеристика сутності та поняття дебіторської і кредиторської заборгованості. *Мукачівський державний університет*. С. 24-36. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Ekonomika-i-suspilstvo-15-2018.pdf#page=396>

32. Лищенко О.Г., Бескота Г.М. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Держава і регіони: журнал. Запоріжжя : Гуманіст. Ун-т «Запоріз. ін-т держ. та муніцип. упр.»*, 2009. № 1. С. 114–117.

33. Бондарчук Н.В., Васильєва Л.М. Економічна характеристика дефініції «дебіторська заборгованість» та методологічні підходи до її класифікації. 2023. *Економіка та суспільство*. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-47-66. URL: https://www.researchgate.net/publication/369046856_EKONOMICNA_HARAKTERISTIKA_DEFINICII_DEBITORSKA_ZABORGOVANIST_TA_METODOLOGICNI_PIDHODI_DO_II_KLASIFIKACII

34. Белозерцев В. Щодо товарного кредитування та дебіторської заборгованості на підприємстві. *Економіст*. 2008. № 5. С. 58–61.

35. Іванова Л. Критерії припинення визнання дебіторської заборгованості боржника. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2017. № 3. С. 198–205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppeu_2017_3_279

36. Іляш О.І., Трофименко О.О., Дмитренко В.О. Методи управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2018. № 5. С 40–46. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/65>.

37. Колісник О.П., Замота І.О. Теоретичні та практичні аспекти обліку і аналізу дебіторської заборгованості у сфері інформації та телекомунікацій.

Modern Economics. 2019. № 15. С. 108–113. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-1510](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-1510).

38. Шевченко Б.О. Теоретичні аспекти поняття «дебіторська заборгованість». URL: http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73594.doc.htm16.

39. Мордань Є.Ю., Соломаха А.О. Системний підхід до управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Сумський державний університет*. URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/17/9-70-79.pdf>

40. Яременко Л.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9714>.

41. Водоп'янова О. Види дебіторської заборгованості. *«Дебет-Кредит»*. 2013. № 20. URL: <https://online.dtki.ua/2013/20/50415>

42. Онищенко В. Дебіторська заборгованість. *Головбук*. 2020. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7708-debtorska-zaborgovanst19>.

43. Фінансовий облік: навчальний посібник : [для студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти] / за ред. І.Ф. Баланюка, Н.І. Пилипів, Т.М. Гнатюка та колективу авторів. Електронне видання. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 650 с.

44. Матицина Н. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 9. С. 38–42.

45. Пінчук Т.А., Шрам Т.В. Організаційно-методичні проблеми обліку дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_65

46. Левченко З.М. Організація бухгалтерського обліку розрахунків із дебіторами. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. С. 1167–1171. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/200.pdf

47. Зінченко О.В., Крутих О.В. Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості для потреб облікової системи підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 819–825. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Zinchenko-O.-V..pdf>

48. Малахов В.А., Мосьпан О.Д., Стороженко А.Ю. Положення облікової політики підприємств за національними та міжнародними стандартами щодо дебіторської заборгованості. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 17. С. 8–17.

49. Гуцаленко Л.В., Мельник А.О. Облік дебіторської заборгованості: концептуальні основи П(С)БО та МСФЗ. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8173>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.9.2

50. Кияшко О.М. Актуальність організації обліку дебіторської заборгованості в управлінні підприємством. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2018. № 3(15). С. 43–48. URL: <https://rsglobal.pl/index.php/ijite/article/view/680>

51. Янчева Л.М., Акімова Н.С., Наумова Т.А. Оцінка дебіторської та кредиторської заборгованостей як інструмент підвищення достовірності облікових даних. С. 31-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2011_2_3.

52. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю. *Фінанси України*. 2013. №12. С. 24–36.

53. Яременко Л.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9714>.

54. НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87.

55. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. № 2(88). С. 116–125. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37945/Dub_2022_2.pdf.

56. Собчишин В.М., Драчук С.О., Джангіров О.Г., Домбровський А.Ю. Управління дебіторською заборгованістю підприємства з метою уникнення кризи неплатежів. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8320>.

57. Белокоз О. Відмінності між вітчизняними та міжнародними підходами до оцінки дебіторської заборгованості торговельних підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 3. С. 197–201

58. Глушко А.Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

59. Чуніхіна Т.С., Добrivечір А.С. Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості за міжнародними та вітчизняними стандартами обліку в системі управління підприємством. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 19(1). С. 123–126. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19\(1\)__29](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19(1)__29)

60. Гуня В. О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств. *Економічний простір*. 2009. № 21. С. 206–211.

61. Бутинець Ф.Ф. Особливості визнання дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку. Житомир: ЖДТУ, 2019.

62. Данилюк М.О. Методи оцінки та управління дебіторською заборгованістю. *Економічні науки*, № 2, 2020, С. 78–85.

63. Ляшенко В.І. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Бухгалтерський облік і аудит*, № 6, 2021, С. 32–40.

64. Шевчук А.В. Оцінка дебіторської заборгованості за теперішньою вартістю у фінансовій звітності. *Збірник наукових праць*, Київ: КНЕУ, 2022, С. 90–96.

65. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». затверджено наказом Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>

66. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджено наказом Міністерства фінансів України. № 559 від 30.11.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

67. Мельник Л.В. Критерії визнання дебіторської заборгованості та її вплив на фінансові показники підприємства. *Науковий вісник*, 2023, С. 45–52.

68. Назаренко О.В., Лукаш Т.В. Формування окремих компонент облікової політики підприємства щодо дебіторської заборгованості. *Агросвіт*. 2021. № 12. С. 15–21. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.12.1>

Додаток 1
до Інформаційної пошукової системи
Бухгалтерського обліку ЗП "Спрощеної фінансової
звітності"
(згідно з роз'ясн. 1)

ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

Фінансова звітність малого підприємства

ПІДПРИЄМСТВО: **ПІАНО-ФРАНКІВСЬКА**

Адреса: **м. Київ, вул. Героїв, буд. 22, с. БОГРИВКА, БОГОРОДІАНСЬКИЙ РАЙОН, ПІАНО-ФРАНКІВСЬКА, обл. 77782**

Дата: **31 грудня 2023** р.

Форма № 1-м Код за ДКУД: **18010006**

Код	Назва	2023	2022
1	Відсотки	0	0
2	Дивиденди	0	0
3	Відсотки	0	0
4	Відсотки	0	0
5	Відсотки	0	0
6	Відсотки	0	0
7	Відсотки	0	0
8	Відсотки	0	0
9	Відсотки	0	0
10	Відсотки	0	0
11	Відсотки	0	0
12	Відсотки	0	0
13	Відсотки	0	0
14	Відсотки	0	0
15	Відсотки	0	0
16	Відсотки	0	0
17	Відсотки	0	0
18	Відсотки	0	0
19	Відсотки	0	0
20	Відсотки	0	0
21	Відсотки	0	0
22	Відсотки	0	0
23	Відсотки	0	0
24	Відсотки	0	0
25	Відсотки	0	0
26	Відсотки	0	0
27	Відсотки	0	0
28	Відсотки	0	0
29	Відсотки	0	0
30	Відсотки	0	0
31	Відсотки	0	0
32	Відсотки	0	0
33	Відсотки	0	0
34	Відсотки	0	0
35	Відсотки	0	0
36	Відсотки	0	0
37	Відсотки	0	0
38	Відсотки	0	0
39	Відсотки	0	0
40	Відсотки	0	0
41	Відсотки	0	0
42	Відсотки	0	0
43	Відсотки	0	0
44	Відсотки	0	0
45	Відсотки	0	0
46	Відсотки	0	0
47	Відсотки	0	0
48	Відсотки	0	0
49	Відсотки	0	0
50	Відсотки	0	0
51	Відсотки	0	0
52	Відсотки	0	0
53	Відсотки	0	0
54	Відсотки	0	0
55	Відсотки	0	0
56	Відсотки	0	0
57	Відсотки	0	0
58	Відсотки	0	0
59	Відсотки	0	0
60	Відсотки	0	0
61	Відсотки	0	0
62	Відсотки	0	0
63	Відсотки	0	0
64	Відсотки	0	0
65	Відсотки	0	0
66	Відсотки	0	0
67	Відсотки	0	0
68	Відсотки	0	0
69	Відсотки	0	0
70	Відсотки	0	0
71	Відсотки	0	0
72	Відсотки	0	0
73	Відсотки	0	0
74	Відсотки	0	0
75	Відсотки	0	0
76	Відсотки	0	0
77	Відсотки	0	0
78	Відсотки	0	0
79	Відсотки	0	0
80	Відсотки	0	0
81	Відсотки	0	0
82	Відсотки	0	0
83	Відсотки	0	0
84	Відсотки	0	0
85	Відсотки	0	0
86	Відсотки	0	0
87	Відсотки	0	0
88	Відсотки	0	0
89	Відсотки	0	0
90	Відсотки	0	0
91	Відсотки	0	0
92	Відсотки	0	0
93	Відсотки	0	0
94	Відсотки	0	0
95	Відсотки	0	0
96	Відсотки	0	0
97	Відсотки	0	0
98	Відсотки	0	0
99	Відсотки	0	0
100	Відсотки	0	0

Стаття	Код рядка	Форма № 2-м За звітний період	Код за ДКУД За аналогічний період попереднього року	1801007
1	2	3	4	
від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 117,1		
інші доходи	2120	-	1 519,3	
	2240	-	-	
всього (2000 + 2120 + 2240)	2280	2 117,1	-	
реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1 902,6)	1 519,3	
інші витрати	2180	(-)	1 301,9	
	2270	(-)	-	
всього (2050 + 2180 + 2270)	2285	(1 902,6)	-	
результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	214,5	1 301,9	
податок	2300	(97,8)	217,4	
завод. (збиток) (2290 - 2300)	2350	116,7	71,8	
			145,6	

10,7	
ДМИТРИЙ ЯРОСЛАВ ВАСИЛЬЕВИЧ	
(инициалы, при. фамилия)	
ДМИТРИЙ ЯРОСЛАВ ВАСИЛЬЕВИЧ	
(инициалы, при. фамилия)	